

Luumäen Kontulan kylän Hietarannan kivikautisen asuinpaikan kaivaus 30.6.-4.7.1999 sekä Rusasen huvilan ja Tenho Kontulan maalla (Kontula T) olevien kivikautisten leiripaikkojen koekaivaukset 28.-30.6.1999

Kimmo Seppänen

SISÄLLYSLUETTELO	s.
1. JOHDANTO	3
2. HIETARANTA – KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA	5
2.1. Kaivaustekniikasta	6
2.2. Löydöt	7
2.3. Kuoppaliesi	10
2.4. Muut havainnot	12
3. RUSANEN – KIVIKAUTINEN LEIRIPAIKKA	13
3.1. Kaivaustekniikasta	14
3.2. Kaivaushavainnot	15
3.3. Löydöt	16
3.4. Yhteenvedoa	18
4. KONTULA T – KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA	19
4.1. Lopuksi	20
VALOKUVALUETTELO	22
LIITEKARTAT	26

1. JOHDANTO

Hietarannan asuinpaikalla suoritettiin ensimmäinen koekaivaus kesällä 1998 Luumäen Selänala-ryhmän vetäjien Pekka ja Matti Siiröpään organisoiman harrastaja-arkeologijoukon toimesta (ks. kaivauskertomus, Kimmo Seppänen: Luumäen Kontulan Hietarannan kivikautisen asuinpaikan kaivaus 8.-12.6.1998).

Tuolloin paikka osoittautui runsaslöytöiseksi varhaiskampakkeramiikan nuoremman vaiheen (I:2) aikuiseksi asuinpaikaksi, josta kuitenkin ei tavattu kiinteitä muinaisjäännöksiä. Kesällä 1998 löydettiin viitteitä sellaisista sekä vihjeitä erikikäisestä löytömateriaalista aivan avatun ruudukon koillisnurkasta, jossa päätettiin jatkaa kaivauksia kesällä 1999 lisäinformaation saamiseksi.

Samalla pyrittiin saamaan alustava käsitys kahden uuden kohteen luonteesta saman kylän alueella: Rusasen huvilan rantakumpareella Terveenniemessä sekä Tenho Kontulan maalla olevalla metsämäellä (Kontula T). Nämä löytöpaikat löytyivät Selänala-ryhmän inventoinneissa syys-lokakuun taitteessa 1998. Kohteet on tarkastanut FT Jukka Luoto, eikä niissä ole suoritettu aiemmin koekaivauksia.

Selänala-ryhmä oli saanut Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiöltä apurahan, josta 20.000 mk käytettiin em. kaivausten suorittamiseen. Työ suoritettiin edellisen kesän tapaan harrastaja-arkeologien voimin allekirjoittaneen toimiessa kaivausten johtajana. Kaivausaika venyi kymmeneksi työpäiväksi, jotka toteutettiin ”pitkää päivää” tehden.

Tutkimukset aloitettiin yhtäaikaan Rusasen huvilatontilla ja sinne johtavan tien varren metsäkumpareella, vuonna 1998 Kontula T:ksi nimetyllä, koekaivauspaikalla. Pääjoukko sijoittui Rusasen huvilatontille, jossa avattiin 42 neliön koekaivausala. Kontula T:ssä avattiin vain neljän neliön koeruudukko erillisen koekaivausryhmän voimin.

Näiden molempien paikkojen osoittauduttua niukkalöytöisiksi keskitettiin koko työvoima kaivausten loppuajaksi Hietarannan asuinpaikalle. Siellä kaivauksia jatkettiin pari päivää suunnitellun ajan ylitse, että avatut ruudut (yhteensä 24 neliötä) voitiin kaivaa pohjaan asti. Ongelmia tuotti totuttuun tapaan työtehon arvioiminen harrastajavoimin suoritetuissa kaivauksissa, joissa miestyövoima vaihteli kaiken aikaa.

Kartanpiirtäjinä kaivauksilla toimivat lehtori Juha Karvonen Luumäeltä, kuten viime vuonnakin, ja miljöösuunnittelija Irma Tolonen Lahdesta - jälkimmäisen piirtäessä kartat puhtaaksi. Esineisiin kirjoitti löytönumerot Joonas Tolonen.

Hietarannasta löytöjä kertyi kesällä 1999 seuraavasti: kvartssia yhteensä 2,732 kg, keramiikkaa 5,636 kg, palanutta luuta 0,198 kg sekä kourutaltoa, pikkutaltoa, kuusi

hiotun kiviesineen katkelmaa, piinsiru ja kaksi hioinkiveä. Hietarannan asuinpaikalta (kaivettu yhteensä 72 neliötä) on siten tähän mennessä löydetty yhteensä 7,9 kg kvartssia, 7,9 kg keramiikkaa, 0,5 kg palanutta luuta sekä 24 pii- ja kivilajiesinettä tai niiden katkelmaa.

Rusasen leiripaikan löydöt (42 neliön kaivausalalta) olivat mitättömät Hietarantaan verrattuna: kvartssia 0,130 kg, keramiikkaa 0,002 kg ja palanutta luuta 0,010 kg eli aikaisemmat (KM 31140) löydöt mukaan lukien yhteensä: kvartssia 0,258 kg, keramiikkaa 0,018 kg ja palanutta luuta 0,014 kg.

Kaivettuun alaan (4 neliötä) suhteutettuna runsaslöytöisempi oli Tenho Kontulan maalla tutkittu Kontula T:n leiripaikka: kvartssia 0,072 kg, keramiikkaa 0,003 kg ja palanutta luuta 0,003 kg. Aikaisemmat löydöt (KM 31139) yhteen laskien paikalta on tavattu kvartssia yhteensä 0,132 kg, keramiikkaa 0,005 kg, palanutta luuta 0,009 kg ja kaksi kivilaji-iskosta.

Kummaltakaan löytöpaikalta ei ole tavattu merkkejä kiinteistä muinaisjäänneksistä.

Kuusankoskella 12.1.2000

Kimmo Seppänen, FM

Kunta: LUUMÄKI

Kylä: Kontula

Tila: Hietaranta 1:107

Maanomistaja: Arvo Laari, 54500 TAAVETTI (puh. 05-457 2536)

Koordinaatit: pk 3131 12

$x = 676420-25, y = 353020-35, z = n. 79-81 \text{ m}$

Löydöt: KM 30847:1-13 (Selänala-ryhmän inventointilöydöt 1997)

KM 30909:1-471 (kaivauslöydöt 1998)

KM 31517:1-405 (kaivauslöydöt 1999)

Valokuvat: diakuvat 43302-43315

paperikuvat 115506-115516

Hietarannan asuinpaikalla kaivettiin ensimmäisen kerran allekirjoittaneen johdolla kesällä 1998 (ks. kaivauskertomus, Kimmo Seppänen: Luumäen Kontulan Hietarannan kivikautisen asuinpaikan kaivaus 8.-12.6.1998). Paikalla jatkettiin tasokaivauksia 30.6.-4.7.1999 suoraan edellisen vuoden kaivausalueen jatkeeksi (ks. yleiskartta).

Hietarannan kaivausalue sijaitsee Salpausselän pohjoispuolisen Kivijärven luoteiskulmassa pienen Hepolahden pohjukassa. Heti asuinpaikan ja mökkien pohjoispuolella kohoaa harjumännikköä kasvava Koiramäki. Eteläpuolella on kohden järven rantaa viettävä Arvo Laarin omistaman – vuonna 1938 rakennetun lomamökin – nykyisen kesämökin puutarhamaa. Maapohja paikalla on entistä rantahiekkaa. (ks. yksityiskohtaisempi sijainti- ja maastokuvaus vuoden 1998 kaivauskertomuksesta)

Kontulan kylän alueella tehtiin samassa yhteydessä kesällä 1999 pieni koekaivaus myös kahdessa muussa kivikautisessa kohteessa, joiden raportit seuraavat jäljempänä. Rusasen kaivauspaikka sijaitsee noin 900 metriä Hietarannan asuinpaikalta itäkaakkoon ja Kontula T:n tutkimuspaikka noin 700 metriä Hietarannasta itään. Rusasen ja Kontula T:n kohteiden keskinäinen välimatka on noin 600 metriä pohjois-eteläsuunnassa.

2.1. Kaivaustekniikasta

Vuoden 1998 kaivauksessa voitiin todeta paikalla olevan rikaslöytöisen varhaiskampakeraamiikan nuoremman vaiheen (I:2) aikuisen asuinpaikan, josta kuitenkin itse kulttuurikerrostumaa selkeämmät kiinteät muinaisjäännökset jäivät löytymättä. Kun sellaisiin vihjaavia merkkejä näkyi aivan 1998 avatun alueen koilliskulmassa, jossa muutoinkin asuinpaikkakerrostumat näyttivät säilyneen ehyimpinä, päätettiin kaivauksia jatkaa kesällä 1999 suoraan edellisenä kesänä avatusta alueesta koilliseen.

Edellisen vuoden kaivausruudukon kulmiin asetettujen rautatappien ja metallinpaljastimen avulla etsittiin maastosta vuoden 1998 ruutujako. Sitä jatkettiin vuoden 1998 kaivausalueen pohjoispuolelle avaamalla ruudut 6-9/6-8, 8-9/4-5 ja 10-11/4-7 eli yhteensä 24 neliötä. Näin vuonna 1998 kaivettu kapea pohjoiseen suuntautunut koeoja ruuduissa 5-9/9 jatkui suoraan länteen kesän 1999 kaivausalueesta. Kahden kesän yhteenlaskettu tasokaivausalue Hietarannan asuinpaikalla on siten 72 neliötä.

Kesällä 1999 käytettiin sekä samaa koordinaatistoa että vaaituskoneen ja kiintopisteen paikkaa kuin ensimmäisenä kaivauskesänä. Ainoan merkityksettömän eron muodostivat Kivijärven vedenpinnan korkeusvaihtelut. Kun vedenpinnankorkeus kesällä 1998 oli 75,31 m ymp, oli se vuoden 1999 kaivausaikana 75,24 m.

Kaikki kaivettu maa seulottiin tarkoin edellisen vuoden tapaan. Tiheän seulan takia löytöjen talteen saaminen oli hyvin kattavaa. Löydöt talletettiin pääasiassa 1 x 1 metrin ruuduin – ainoastaan parhaiden esinelöytöjen tarkempi sijaintikohta merkittiin tasokarttoihin.

Vuoden 1999 tasokaivausalue sijoittui lähes kokonaisuudessaan koskemattomiin maakerrokseen, joissa ei kyntöä tai muuta kivikautta nuorempaa kaivamista juurikaan havaittu. Ainoastaan kaivausalueen koilliskulmalla oli humusmaan päällä pienellä alueella (ks. profiilikartat) täytehiekkaa – kaiketi mökkien työstämisen seurauksena. Kohta sattui juuri mökkitieltä Laarin huvilalla kääntyneen pihatien risteysalueelle. Toinen kaivausalueelle sijoittunut nuorempi toiminta oli ruudussa 11/4 tavattu säännöllinen kiveys, joka Arvo Laarin mukaan merkitsi heidän mökkinsä kiviportin pylvään tukikiveystä.

Tasokaivaus suoritettiin siten, että ensin kaivettiin humusmaakerros, joka alueella vaihteli 5-13 senttiin. Sen jälkeen syvennettiin kulttuurimaakerroksia kahdessa tasossa (tasokartat I-II), joiden alapuolella – suurelta osin jo II tasossa - pääosassa aluetta tuli vastaan pohjamaa. Ainoastaan ruuduista 10-11/6-7 löydetyn kuoppalieden kohdalla kulttuurimaakerrokset jatkuivat syvempään siten, että näistä neljästä ruudusta piirrettiin lisäksi tasokartat III, IV, V ja VI.

Kulttuurimaan alta paljastui pääosassa aluetta kellertävä hiekkamaa – entinen rantahiekka. Ainoastaan aivan kaivausalueen pohjoisreunalla (ks. profiilikartat) pohjamaana alkoi esiintyä moreeninsekaista hiekkamaata. Pohjamaan päällä oli kaivausalueella humus- ja kulttuurimaata etupäässä noin 5-15 sentin vahvuudelta. Monin paikoin kulttuurimaata oli hyvin ohuelti, jos ollenkaan silmin havaittavia kerroksia.

Kaivausalueen pohjois- ja itäreunoilta eli sieltä, missä oli ehyitä leikkauksia, piirrettiin profiilikartat. Kentällä kartanpiirtäjinä toimivat edellisen kesän tapaan lehtori Juha Karvonen Luumäeltä ja ympäristösuunnittelija Irma Tolonen Lahdesta. Jälkimmäinen piirsi kartat puhtaaksi – samoin kuin vuonna 1998.

2.2. Löydöt

Kesän 1999 jatkokaivauksissa esinelöydöt olivat yhtä runsaat kuin edelliskesänäkin, mutta jonkun verran sisällöltään poikkeavat. Hieman odotustenvastaisesti tyypilliseen kampakeramiikkaan viittaavaa löytöaineistoa ei kaivausaluetta pohjoiseen laajentamalla tavattukaan. Sen paremmin piiesineitä, savi-idolin kappaleita kuin tyypillistä kampakeramiikkaakaan ei vuoden 1999 kaivausalueelta tavattu. Sen sijaan tasokaivauksissa löydettiin nyt jonkin verran muita kivilajiesineitä tai niiden kappaleita sekä kaunis kuoppaliesi. Asuinpaikkakerrokset jatkuivat selvästi nyt kaivetun alan ulkopuolelle pohjoisessa, lännessä ja idässä.

Palanut luu:

Palaneen luun siruja tavattiin kesällä 1999 yhteensä 0,198 kg, lähes puolta vähemmän kuin edelliskesänä – mutta suhteessa kaivettuun alaan nähden (1998: 48 neliötä ja 1999: 24 neliötä) hieman runsaammin kuin vuonna 1998. Suhde-ero syntyy kesän 1998 kaivausalueen tappioksi oletetun muinaisrannan eteläpuolisista niukkalöytöistä ruuduista. Yhteensä paikalta on tallessa 0,545 kg palanutta luuta.

Jos tarkastellaan koko kaivetun alueen luujakaumaa, muodostuu kartalle kolme toisistaan erillään olevaa keskittymää. Runsaslöytöisin ruutu oli 11/6 (31 g), joka oli täysin luonnollista, olihan kyseessä kuoppalieden suualue. Keskimäinen keskittymistä sijoittui juuri kuoppalieden alueelle (yhteensä 81 g eli 15 % kaikista luulöydöistä) tai välittömään naapuriruutuun (ruutu 12/5).

Vuoden 1998 kaivausalueelle muodostui oma keskittymänsä ruutuihin 19-20/4-5 (yhteensä 82 g eli samoin 15 % kaikista luulöydöistä), joka jatkui runsaslöytöisinä (á 17-19 g) ruutuina 15-18/4 nauhamaisesti pohjoiseen. Keskittymän eteläpää sattui oletetun asuinpaikan aikaisen rantavyöhykkeen lajittuneeseen hiekka-alueeseen asti

eli tuolloiseen vedenrajaan. Keskittymien ytimien väliin jää seitsemän metrin levyinen niukkalöytöisempi vyöhyke.

Kolmas luukeskittymä sattui aivan kesän 1999 kaivausalueen pohjoisreunalle ruutuihin 6/7-8, kolme metriä kuoppaliedestä pohjoiseen. Luukeskittymä näyttäisi jatkuvan kaivamattomalle alueelle pohjoiseen – siis tietasanteelle. Kesän 1999 kaivausalueella ei ollut sekoittunutta kyntökerrosta, joten löytöaines lienee eteläosaa paremmin pysynyt alkuperäisillä sijoillaan. Koristeltuja luunpaloja ei tavattu.

Keramiikka:

Keramiikan osuus oli olennaisesti merkittävämpi viime kesän materiaaliin suhteutettuna. Kaikkiaan kesällä 1999 löytyi yhteensä 5,636 kg keramiikkaa eli kaksi ja puoli-kertainen määrä kesään 1998 nähden, vaikka kaivausala oli kesällä 1999 puolta pienempi. Keramiikan määrä oli siis viisinkertainen kesään 1998 nähden kaivausalaan suhteutettuna.

Tämä johtui ennen kaikkea kuoppalieden alueelle sijoittuneen keramiikan suuresta määrästä. Yksinomaan näissä neljässä kaivausruudussa oli yhteensä 3,792 kg keramiikkaa eli peräti 48 % kaikesta löydetyistä keramiikasta. Jokaisesta näistä neljästä ruudusta löydettiin enemmän keramiikkaa kuin yhdestäkään muusta ruudusta – ylivoimaisesti eniten (1,688 kg eli 21 % kaikesta vuosina 1998-99 löydetyistä keramiikasta) kuoppalieden suulta ruudusta 11/7.

Keramiikkalöydöt olivat tasaisen runsaita (á 100-208 g) kuoppalieden välittömässä naapurisuudessa itä- ja pohjoispuolella ja laajemminkin pohjoiseen päin – ollen pohjoisimman luukeskittymän ruuduissa 6/7-8 vielä 100-112 g. Keramiikan perusteella voimakkain löytökeskittymä näyttäisi jatkuneen kuoppalieden sualueelta pohjoiseen ulottuen mitä ilmeisimmin tietasanteen kaivamattomalle alueelle. Kesän 1998 kaivauksissa todetut kaksi keskittymää ruuduissa 15-16/4 ja 19-20/4-5 sijaitsivat parin metrin välein liedestä etelään – eteläisempi oletettuun muinaisrantaan rajoittuen. Koko kaivettua alaa tarkastellen ruutuihin 12-27/4-11 eli eteläisempään kaivauspuoliskoon keramiikasta sijoittui ainoastaan neljäsosa.

Asbestikeramiikkaa oli vuoden 1999 materiaalissa 0,500 kg eli 8,9 % vuoden koko keramiikkamäärästä. Asbestikeramiikan suhteellisesti vähän pienempään osuuteen verrattuna 1998 kaivausalueeseen vaikutti lähinnä se, että kuoppalieten oli joutunut nimenomaan kampakeramiikkaa. Kuoppalieden ruutujen (10-11/6-7) asbestikeramiikan määrä 0,092 kg oli vain 18 % koko kesän 1999 asbestikeramiikkalöydöistä, kun vastaava kampakeramiikan osuus oli peräti 48 % koko määrästä. Ilman kuoppalieden ruutuja asbestikeramiikan osuus oli 18,1 % koko vuoden 1999 keramiikkalöydöistä.

Kesällä 1999 ei Hietarannasta löydetty kampakeramiikkaa, jota voisi pitää tyypillisen kampakeramiikan tapaan koristeltuna, vaan kaikki koristellut palat vaikuttavat istuvan vanhemman kampakeramiikan nuoremman vaiheen (I:2) piiriin. Näin kesällä 1998 löydetyt läpikuopin koristellut palaset ovat peräisin melko varmasti yhdestä ainoasta astiasta, joka ei välttämättä ole eri-ikäinen muun löytömateriaalin kanssa.

Toisen erikoisen astian muodostivat palaset, jotka kuuluivat erityisen paksuseinäiseen (14-17 mm) astiaan ja olivat pinnaltaan ainoastaan toisistaan irrallisina lovikoristein koristellut. Tätä keramiikkaa (KM 31517:85, 157, 167, 181, 196, 200) löydettiin hajallaan ruuduista 8/7 (I taso), 10/6 (II taso), 10/7 (humus), 11/4 (I taso), 11/6 (humus ja I taso) yhteensä kahdeksan palaa.

Kampakeramiikan ja asbestikeramiikan ohella saviastian paloihin kuului erilaisia palasia ohutseinäisestä keramiikasta tai pienehköistä maljamaisista astioista (KM 31517:17, 25, 37, 90, 110, 166, 178, 209, 250, 251 ja 258). Näistä poikkesi lisäksi jo edellisenä kesänä löytöihin kuulunut vaaleaa, hauraanoloista keramiikkaa olevat palaset, joiden koristeena oli toistensa päälle painetut laakeat nelikulmaiset painanteet tai uurteet (KM 31517:29, 147, 220).

Kivilajiesineet:

Hietarannan asuinpaikalta löydettiin nyt myös kivilajista tehtyjä kokonaisia työkaluja ja niiden katkelmia. Kaivauksilta tavattiin kaksi ehyttä kiviesinettä: ruudusta 8/4 sädekiviliuskeinen kourutaltoa (KM 31517:1; ks. II tason kartta) ja ruudusta 8/7 liuskeinen kauttaaltaan hiottu pikkutaltoa (KM 31517:2) – molemmat I kaivaustasosta eli ehyistä kulttuuri-maakerroksista humuskerroksen alapuolelta.

Kauniisti hiottua turkoosinharmaata tummarakeista kivilajia olleen kiviesineen palasia löydettiin kaivauksilta kaksi kappaletta, joista vähän suurempi kuitenkin ”katosi” heti löydyttyään – eikä sen koommin ole näkyville ilmestynyt. Molemmat palat olivat todennäköisesti samasta rikkoutuneesta huolellisesti hiotusta esineestä. Tallessa oleva pikkupalta on esineen taipeesta. (KM 31517:10). Esine löytyi ruudun 11/7 IV tasosta ja kadoksiin joutunut pala ruudun 10/5 I tasosta.

Muita hiottuja liuske-esineiden pikkupalasia kaivauksissa tavattiin viisi kappaletta: ruuduista 6/6, 10/5, 10/6, 10/8 ja 11/7 (KM 31517:3-6 ja 9). Kaksi näistä – samoin kuin em. turkoosinharmaan kivilajiesineen katkelmakin – löytyi kuoppalieden kaivausruduista 10-11/6-7; lisäksi kaksi muuta ja kadonnut turkoosinharmaan esineen pala sen naapuriruduista. Valtaosa kivilajiesineiden katkelmista tavattiin siis välittömästi kuoppalieden yhteydestä.

Samaan kompleksiin kuuluvat myös kaksi hioinkiven palaa (KM 31517:7 ja 8) ruudun 11/6 IV tasolta, jotka kuuluivat kookkaan kiven pintaosaan, joka lieden

kuumuudessa on lohjennut irralleen. Näissä kivissä on selviä hiomajälkiä – ilmeisesti kiviesineiden pintojen työstämisessä syntyneitä. Piiesineitä löydettiin edelliskesän piikärkien seuraksi kesällä 1999 ainoastaan yksi pieni piinsiru (KM 31517:11) – sekin kuoppalieden alueelta – ruudun 11/6 II tasolta.

Kun kesän 1998 kaivausten tuloksissa kiinnitti huomiota kivilajiesineiden ja niiden työstökappaleiden puuttuminen, osoittautui tämä seikka näennäiseksi, eikä tässä suhteessa asuinpaikalla ilmene mitään anomaliaa. Selvästikin kuoppalieden välittömässä läheisyydessä on työstetty kiviesineitä – vieläpä paikalta tavattiin niiden pinnan hiomiseen käytetty kivipintakin.

2.3. Kuoppaliesi

Edellä on jo todettu useampaan otteeseen, että ruuduista 10-11/6-7 – eli välittömästi kesän 1998 kaivausalueen jatkeena avatuissa ruuduissa – tuli esille komea kuoppaliesi. Liesi sattui kuta kuinkin näiden neljän kaivausruudun keskelle erottuen parhaiten kaivaustasolla V – eli suunnilleen 45-50 senttiä maanpinnan tasosta alaspäin (ks. tasokartat: kuoppaliesi). Lieden keskikohdan pohja saavutettiin vasta 20 senttiä syvemmältä eli noin 70 sentin syvyydeltä.

Selkeimmillään (V tasossa) kuoppaliesi oli jokseenkin säännöllisen pyöreä, halkaisijaltaan noin 140-150 senttiä. Kookkaimmat kivet (halkaisijaltaan noin 10-20 senttiä) sijoittuivat liedon pohjois- ja itälaidalle, jossa kaari oli myös yhtenäisin. Liedon suuaukko sijoittui selvästi lounaiskulmalle. Kahdella syvimmällä tasolla liedon keskusta oli lähes kivetön.

Kun kivikautiset kulttuurimaakerrokset päättyivät ympäristössä II kaivaustason syvyydelle eli noin 25-30 senttiä maanpinnasta alaspäin, alkoivat tässä tasossa vasta kuoppalieden ylimpien kivien pinnat tulla esille siten, ettei liedestä voinut vielä hahmottaa selkeää kiveystä. Ainoa II tasolla liedestä kielinyt erikoisuus maassa oli pääasiassa ruutuun 10-11/6 hahmottunut kuumuudessa lilahtavantuhkanharmaaksi värjäytyneen hiesumaan kaareva vyöhyke, joka sijoittui josta kuinkin syvemmältä paljastuneen vahvimman liesikiveyksen itäreunan päälle.

Lilahtavantuhkanharmaa (II-IV tasokartoissa: punaruskea kulttuurimaa) kerros oli vahvuudeltaan noin 15-20 senttiä kaareutuen IV tasolla myös liedon pohjoisreunan kiveyksen päälle. Tämän kaaren sisäpuolelle jäi runsaasti hiiltä sisältävä vahvasti nokinen liedon keskusmaa, joka IV ja V tasoilla laajeni kiveyksestä etelään ja lounaaseen eli liedon suuaukon suuntaan.

Juuri tältä suuaukon kulttuurimaa-alueelta tavattiin erityisen runsaasti kampakeramiikkaa, myös isoina paloina mitä ilmeisimmin suuri osa samoista astioista peräisin. Ruudusta 11/7 (vrt. V tason kartan kulttuurimaan levikki) tavattiin ylivoimaisesti eniten kampakeramiikkaa (1,7 kg eli 21 % kaikesta vuosina 1998-99 löydetyistä paloista). Kun lieden keskusta sijoittui jonkin verran kolmen muunkin ruudun puolelle (10-11/6 ja 10/7), oli valtaosa näidenkin ruutujen keramiikasta itse asiassa liesikiveyksen väleistä tai sisäpuolelta peräisin. Näistä neljästä ruudusta löydettiin yhteensä 3,8 kg keramiikkaa eli peräti 48 % koko vuosien 1998-99 materiaalista.

Lähes puolet näiden ruutujen keramiikasta sijaitsi I tasolla eli muun asuinpaikka-alueen kulttuurimaakerrostumien tasalla. Muilla kaivaustasoilla keramiikkaa oli melko tasaisesti IV tasoon asti. V tasosta sitä ei enää tavattu. Syvimmillä (III ja IV) tasoilla kuoppalieden ruutujen keramiikka keskittyi lieden suualueelle. Myös abestisekotteista keramiikkaa sekä pienten savikuppien palasia tavattiin harvakseltaan aina IV tasolle asti.

Tasoittain näiden neljän ruudun *kampakeramiikan* jakauma oli seuraavanlainen:

	10/6	10/7	11/6	11/7	Yhteensä
humuskerros	49 g	90 g	120 g	106 g	365 g
I taso	374 g	107 g	556 g	658 g	1.695 g
II taso	255 g	29 g	131 g	184 g	599 g
III taso	49 g	66 g	65 g	348 g	528 g
IV taso	113 g	-	38 g	313 g	464 g
YHTEENSÄ	840 g	292 g	910 g	1.609 g	3.651 g

V ja VI tason kartoissa näkyvien kiveyksien alla kuoppaliesi saavutti pohjatason. Kivien alla oli osin savihiesumaata ilman löytöjä. Liesikuopan pohjaa on saatettu saveta ennen käyttöönottoa. Kulttuurimaa-alue jatkui ainoastaan lieden lounaisosan suualueella V tasolle ja vähän syvemmällekin, muttei enää muualla ympäristössä. Jo II tasossa kuoppalieden kohdan kivissä oli niukkoja rapautumisen merkkejä, jotka voimistuivat mitä syvemmälle edettiin. Pohjatason kivet moroutuivat jo aivan ravaksi käteen otettaessa. Suuria keramiikan paloja tavattiin lieden keskustassa vielä noin 36-38 sentin syvyydeltä ja muutama pienempi vähän syvempää (IV tasossa), mutta ei enää seuraavasta tasosta.

2.4. Muut havainnot

Kaivausruudussa 11/4 tavattiin jo humusmaasta lähtien melko säännöllisen nelikulmainen kiveys – kooltaan noin 60 x 60 senttiä. Kivien välissä oli multamaata. Laitojen kivet olivat keskustan kiviä vähän kookkaampia. Kaivausten I tasolla kiveys oli vähän pienentynyt (noin 50 x 50 senttiä), muuttunut muodoltaan pyöreäksi ja kehämäiseksi siten, että keskelle jäi lähes kivetön aukko. Viimeiset kivet löytyivät II tasossa, jossa kivikehä oli ehyt itälaidallaan, mutta muualla – eteläreunaa lukuunottamatta puutteellinen.

Kiveys vaikutti koko ajan paalua tukeneelta kivikehältä – etenkin mitä syvemmälle edettiin. Näin osoittautui olevankin, sillä maanomistaja Arvo Laari vahvisti, että juuri tällä kohdalla oli sijainnut heidän pihaporttinsa aidanpylväs. Mitä ilmeisemmin kyseessä oli siis sekundaari paaluntuentaan käytetty kiveys. Tätä käsitystä tuki erityisesti kiveykseen liittynyt kuohkeamultainen täytemaa. Myöskään löytöjä kiveyksestä sen paremmin kuin alla kuvatuista paalunjäljistäkään ei tehty.

Aitapylvään paikkaan liittyen näkyi humuskerroksen ja I tason rajalla kolme selkeää nuorehkoa aidan paalunreikää, jotka häipyivät näkyvistä I tason syvyydellä. Niiden kohdat (halkaisijaltaan 15-20 senttiä) olivat hötymultamaata – selvästi vasta vuosikymmenien ikäisiä kaivantoja. Lisäksi kuopparivistö noudatti pellonreunan linjaa tasaisesti noin 1,5 metrin välein olevassa suorassa linjassa: ruudun 11/4 luoteiskulmauksessa, ruudun 10/6 koilliskulmauksessa ja ruudun 9/7 koillisosassa. II tasolla näitä kuoppia ei enää erottunut.

Ruuduissa 6-9/4-6 eli kaivausalueen koillisosassa oli I tasossa heti humuskerroksen alapuolella vaalean kellertävää hietamaata ilman mainittavia kulttuurimaalaikkuja. Koko vuoden 1999 kaivausalueella oli kuoppalieden ja aidantolpan kiveyksiä lukuunottamatta huomiota herättävän niukasti muita isompia kiviä. Kuoppalieden alueella ja naapuriruuduissa (9/5-7 ja 10-11/5) punaruskeaksi hiesuksi värjäytynyt kulttuurimaa jatkui II tasossa. Vastaavanlainen likaisenharmaan kulttuurimaan muutos II tasossa punaruskeaksi hiesuksi erottui ruuduissa 6/7-8 ja hieman 7/8:n pohjoisreunalle jatkuen. Kaivaustasoa II (noin 25-30 senttiä maanpinnasta) syvemmältä kulttuurimaa-kerrostumia ei tavattu kuoppalieden ulkopuolelta.

Koekuoppia ei Hietarannan asuinpaikan alueelle kesällä 1999 ehditty kaivaa – eikä muitakaan lisähavaintoja ympäristössä tehty.

Kunta: LUUMÄKI

Kylä: Kontula

Tila: Terveenlampi 1:122

Maanomistaja: Markku Rusanen, Valimontie 6, 54500 Taavetti (puh. 0400-755642)

Koordinaatit: pk 3131 12 Huutsalo

x = 676385-88, y = 353110-14, z = n. 78,5 – 79,5 m

Löydöt: KM 31140:1-6 (Selänala-ryhmän inventointilöydöt 1998)

KM 31518:1-32 (koekaivauslöydöt 1999)

Valokuvat: diakuvat 43319-43329

paperikuvat 115519-115533

Rusasen huvila sijaitsee Kivijärven ja Suuren Terveenlammen välisen harjukannaksen eteläpäässä Terveenniemen eteläkärjen lakitasanteella. Rusasen löytöpaikka on vajaat 600 m Kontula T:n löytöpaikalta etelään ja noin 900 m Hietarannan asuinpaikalta itäkaakkoon.

Terveenniemi on noin 50-200 metrin levyinen etelään työntyvä harjanne em. kahden vesialueen välillä, joka itäosastaan kiinnittyy laajahkoon Kokonniemeen. Rusasen huvilapaikka on Terveenniemen lounaiskulmassa, jossa maastoa on tasattu huvilaa rakennettaessa. Samaan niemeen on jo aiemmin rakennettu toisen maailmansodan aikuisia juoksuautoja, jotka osaltaan ovat rikkoneet pinnanmuodostusta paikalla.

Kaivausten aikana ilmeni, että lakitasanteella ei ehkä ole juurikaan ehyenä säilynyttä alkuperäistä maanpintaa jäljellä. Huvilan paikkaa on tasattu joka suuntaan. Sen koillis- ja luoteispuolelle oli tasattu autojen pysäköintipaikat. Kaakkoispuolelle maata oli levitetty ja osin tuotu täytemaatakin niin, että huvilan eteläpuolella oli jyrkkä törmä, jonka alla sijaitsi huvilan sauna- ja autotalli/ulkorakennus.

Huvilan lounaispuolelta löytyi kaivauksissa kaapelioja, missä kulki sähkökaapeli ulkovalolle. Myös tällä puolella näytti olevan huvilasta noin kolmen metrin etäisyydelle ulottuva täytemaa-alue. Kaivausten tuloksena voitiin todeta, että alkuperäisenä säilynyttä maanpintaa voisi olla löydettävissä lähinnä huvilan länsi- ja luoteispuolelta, missä maanpinta kuitenkin laskee jonkin verran lakitasannetta alemmas. Tänne kaivetut kolme koekuoppaa olivat löydöttömiä.

Rantapenkka huvilan etelä- ja lounaispuolella on melko jyrkkä ja jakautuu kahteen terassiin. Alempi terassi on vain metrin nykyisen järvenpinnan yläpuolella ja toinen noin 2,5 m järven nykypinnasta eli noin 77,5 – 78 m ymp. Terassien välitasanne on näillä tienoin noin neljän metrin levyinen ja varsinainen rantatasanne kaksi kertaa leveämpi (ks. yleiskartta).

Kasvillisuus Terveenniemessä on ollut vanhastaan männikköä, joten maanpinnan humuskerroskin on luonnostaan varsin ohut. Maaperä on moreenipohjaista hiekkamaata.

Terveenniemi lienee muodostanut varhaiskampakeraamisella ajalla hiekkaisen saaren mantereen tuntumassa – myöhemmän Saimaa-Kärenlampi-Kivijärvi-Väliväylä vesireitin pohjoispuolella.

3.1. Kaivaustekniikasta

Rusasen huvilakumpareella Terveenniemessä oli ennen kaivauksia tehty löytöjä ennen kaikkea huvilan eteläkulman sadevesikourun ja siitä rinnettä alas juosseen vesipuron kuluttamasta uomasta. Niukemmin – ainoastaan kvartsi-iskoksia - tavattiin noin puolen aarin alueelta kesämökin edustalta ja lisäksi järven rantavedestä.

Paikalle päätettiin keväällä 1999 avata tasokaivaus, josta lopulta tuli 42 neliön laajuinen. Se avattiin juuri tälle huvilan eteläkulman runsaslöytöisimmälle alueelle. Paikalla oli melko voimakasta sadevesieroosion ja kulkemisen aiheuttamaa kulutusta rakennuksen lounaispuolisessa rinteessä. Tämä oli osaltaan vaikuttamassa kaivauspaikan valintaan. Toisaalta vuoden 1998 keramiikkalöydöissä eräs pala muistutti rautakauden tyyppin keramiikkaa, joka lisäsi mielenkiintoa paikkaa kohtaan.

Kaivausalue pyrittiin ulottamaan huvilan kaakkoispuolella kumpareen lakitasanteelle (ruudut 10-13/16-18) ja siitä yhtenäisenä alueena laen taipeen (ruudut 10-13/19-20) kautta lounasta kohden laskevaan rinteeseen (ruudut 8-13/21-23 ja 10-11/24-25), jotta asuinpaikasta olisi kyetty tavoittamaan mahdollisimman kattava otos oletetun muinaisrannan vieton osalta.

Lakitasanteen punnitusluvut vaihtelivat kaivannon pituussuunnassa maksimissaan vain 4 senttiä. Rinteen taipeessa (ruudut 10-13/19-20) vietto vaihteli 8-12 senttiin ja kaivausalueen alapäähän tultaessa (ruudut 10-11/25) eroa lakitasanteeseen oli jo 88-105 senttiä. Maanpinnan kallistuma alkoi voimistua linjalta (8-13/21) lounaaseen - koko ajan lounasta kohden jyrkentyen.

Ylempi terassi sijaitsi noin 6-7 metriä kaivausalueen lounaispäästä lounaaseen, ja alempi siitä noin 4-5 metriä lisää lounaaseen. Ylemmän terassin päällystä oli noin 167-176 senttiä lakitasannetta alempana terassin taiteen laskiessa kahden metrin matkalla 71-89 senttiä. Alemman terassin päällystä oli noin 286-298 senttiä lakitasannetta alempana.

Kaivaus sujui tavallista nopeammin toisaalta siksi, että maakerrostumat osoittautuivat olevan suureksi osaksi liikuteltua täytemaata ja toisaalta alkuperäisinä säilyneet maakerrokset olivat paikalla varsin ohuita. Mäntyjen juurakot kylläkin hidastivat kaivamista. Kaikki kaivettu maa seulottiin tarkoin, joten kiinnostavia löytöjä ei juurikaan liene joutunut hukkaan.

Paikalle mitattiin kaivausruudukko antamalla huvilan päärakennuksen eteläpäädyllä x-linjan arvo 10 ja päärakennuksen länsisivulle y-linjan arvo 20. Näin rakennuksen eteläisin kulma sai lukeman 10/20. Kaivausalueelle mitattiin yhtenäinen ruudukko 42 neliölle.

3.2. Kaivaushavainnot

Rusasen huvilatontin kumpareen kivikautiset asuinpaikkakerrokset osoittautuivat lähes koko kaivausalueen osalta tuhoutuneiksi. Oikeastaan ainoat havaitut vähäiset ehyet kulttuurimaakerrostumat erottuivat parhaiten kaivausalueen eteläsivun profiilissa välillä 14/18,90-19,15 ja 14/17,75-18,10.

Tasokaivauksissa tavatut kulttuurimaakerrokset olivat rikkoutuneet aivan pieniksi kämmenen parin kokoisiksi rajoiltaan häilyviksi laikuiksi. Tällaisia havaittiin ruuduissa 8/21-23, 9/23, 10/24, 11/20-21, 12/19, 12/21, 13/19 ja 13/23. Näyttäisi siltä, että alueella on joko alun alkaenkin ollut varsin ohut kivikautinen asuin- tai leiripaikan kulttuurimaakerrostuma tai sitten se on 1940- ja 1980-luvuilla aivan pohjatasoan myöten tullut kaivausruudukon alueelta myllätyksi.

Huvilan paikkaa näyttää tasatun varsin syvällä täytemaakerroksella, jonka pohjaa ei kaivausruuduissa 10-13/16-17 kaikkialla saavutettu, vaikka paikalla kaivettiin 25-30 sentin syvyydelle. Ehkä näissä kohdin olikin huvilaa rakennettaessa täytettyjä juokshautoja. Lisäksi ruuduissa 9/21-23 oli kaapelikaivanto, mikä oli rikkonut lähes kaikki kerrostumat ruutujen alueelta.

Ruuduissa 10-13/18 saavutettiin noin 10-14 sentin syvyydellä alkuperäisen tuhkanharmaan podsolimaan kerrostuma, jonka päälle oli selvästi kasattu täytemaata maanpinnan tasaamiseksi. Tämä alkuperäinen maanpinta löydettiin sitä ohuemman täyte-

maakerroksen alta, mitä lounaisemmaksi kaivausalueella edettiin. Ruuduissa 8-13/22-25 alkuperäinen maa lopulta muodosti nykyisenkin maanpinnan.

Aivan ilmeisesti kaivausalueen yläosasta (ruuduissa 8-13/16-21) tavatut löydöt olivat etupäässä peräisin sota-ajan linnoitustöissä ja huvilanrakennuksessa myllätystä maasta, joten niiden sijainnilla oli korkeintaan aivan syvimmissä tasoissa jotain merkitystä asuinpaikkakerrostumien selvittelyn kannalta. Mökin omistaja oli kertonut vuonna 1998, että ”mökin perustuksia tehtäessä maata oli siirretty pihassa olleiden juokshautojen kaivantojen tasaamiseksi”. Ilmeisesti näin on tapahtunut juuri ruutujen 10-13/16-17 kohdalla, joissa ei täytemaakerrosten pohjaa tavoitettu.

Kun kulttuurimaakerrokset ja esinelöydöt osoittautuivat Rusasen kaivausalueella sekundaareiksi ja niukoiksi, kaivettiin loppuvaiheessa alueen ruutujen täytemaakerrokset suoraan lapiolla sankoon ja siitä seulaan. Ainoastaan kaivausalueen alaosissa (ruuduissa 8-13/22-23 ja 10-11/24-25) tasokaivausta jatkettiin ”puhtaaseen maahan” asti, joka täällä rinteen alaosassa tulikin vastaan oikeastaan heti 5-15 sentin vahvuisen podsolimaakerroksen alta. Ainoastaan tältä alueelta piirrettiin puhtaaksi I tason kartta, koska täytemaa-alueen osalta tasokartta osoittautui merkityksettömäksi. Tasokaivauksia jatkettiin kuitenkin kulttuurimaakerrosten puuttumisen varmistamiseksi – osin lapiolla nopeuttaen – aina 20-25 sentin syvyydelle – ilman mainittavia löytöjä.

3.3. Löydöt

Rusasen huvilakumpareelta ei löydetty kulttuurikerrostumien rippeitä merkittävämpiä kiinteitä muinaisjäännöksiä. Esinelöydötkin olivat niukkoja: 2 palaa keramiikkaa (2 g), 50 sirua (9,5 g) palanutta luuta ja 45 palaa kvartssia (100 g). Ruusukvartssia ei paikalta tavattu, mutta savukvartssia löydettiin 29,5 g, mustaa kvartssia 36 g ja vuorikristallia 2 g.

Saviastianpalasista toinen oli kampaleimakoristeltu asbestikeramiikan pala (KM 31518:1) ja toinen koristelemattoman pienen kupin karkeahkoa sekotetta oleva uniikki pala (KM 31518:2). Vuoden 1998 löydöistä olen nähnyt ainoastaan paikalta itse löytämäni tumman karkeahkoa ”rautakauden tyypin” keramiikkaa muistuttavan koristelemattoman palan. Löytöluettelossa (KM 31140:1-2) puhutaan ainoastaan, että asbestisekotteisissa paloissa (5 kpl – 12 g) oli ’loivia isohkoja kuviopainanteita’.

Keramiikka-aines paikalta on toistaiseksi kovin niukkaa. Vuoden 1999 asbestisekotteinen pala rinnastuu Hietarannan asuinpaikan materiaaliin, mutta paikalla saattaa olla eri-ikäistä keramiikkaa. Kvartsimateriaalin jakauma vastaa melko hyvin Hietarannan asuinpaikalta löydettyä kvartssia.

Löytöaineiston jakautumisessa kaivausruuduittain näkyy selvästi yksi keskittymä ruuduissa 8-10/21. Ruudusta 8/21 löytyi asbestikeramiikan pala sekä 1 pala luuta ja 4 palaa kvartssia. Ruudussa 9/21 oli valtaosa (42 palaa eli 84 %) palaneesta luusta ja 3 palaa kvartssia. Ruudussa 10/21 oli 2 palaa luuta ja 10 palaa (eli 22 %) kvartseista. Näiden kolmen ruudun alueelta (vain 7 % koko kaivetusta alueesta) löydettiin siis 50 % keramiikasta, 90 % palaneesta luusta ja 38 % kvartseista.

Mielenkiintoiseksi seikan tekee se, että jo ennen kaivauksia tehdyistä löydöistä pääosa poimittiin tältä samalta alueelta, jonka yläpuolella, ruudussa 9/20, oli rakennuksen eteläkulman sadevesikourun suu ja siitä ruudun 9/21 puolelle juoksutusoja. Näyttäisi siltä kuin parhaat asuinpaikkakerrokset tällä suunnalla olisivat jääneet juuri Rusasen huvilan alle ellei sitten löytökeskittymän maa ole siirtynyt rakennusvaiheessa paikalle muualta. Erityisesti palaneen luun runsas keskittyminen tänne viittaisi siihen, että paikalla olisi säilynyt alkuperäisiäkin kulttuurikerrostumia, joita tasokaivauksissa havaittiin lähinnä ruuduissa 8/21-23 ja 9/23.

Muiden ruutujen löytöjä on pidettävä hajalöytöinä – koostuen pääasiassa kvartseista. Savukvartsi keskittyi kokonaan kaivausalueen siihen rinteen alaosaan (ruudut: 11/22, 8/23, 11/23 ja 10/25), jossa täytemaata oli vähiten – jos olleenkaan. On mahdollista, että ne ovat sijainneet myöhemmin rikkomattomassa maassa ja osoittavat asuinpaikkakerrostumien jatkumista tällä suunnalla. Tältä alueelta löydettiin myös toinen keramiikan paloista (ruudusta 10/24), mutta vain yksi luunrisu (ruudusta 8/22).

3.4. Yhteenvetoa

Kaiken kaikkiaan on Rusasen löytöpaikkaa pidettävä – ainakin tutkituilta osiltaan tuhoutuneena kivikautisena asuin- tai leiripaikkana. Kaivausten loppuvaiheessa alueelle tehtiin vielä 10 koekuoppaa. Niistä tehtiin löytöjä (kvartsia ja yhdestä palanutta luuta) ainoastaan huvilan lounaispuolelta – rakennuksen ja ylimmän terassin väliltä. Sitä vastoin rakennuksen luoteispuolen koekuopat olivat löydöttömiä. Yhden sirun palanutta luuta sisältänyt kuoppa tehtiin ruutuun 10/27.

Mielenkiintoa jatkokaivauksille tarjoaa lähinnä osin avoimeksi jäänyt keramiikkamateriaalin ajoitus. Ruutujen 8-10/21 löytökeskittymä sijaitsi 79,20 – 79,35 m ymp. Alimpana tavatun keramiikan (ruudusta 10/24) pala oli 78,45 m ymp ja savukvartsia löydettiin vielä 10 senttiä alemmalla (2 palaa ruudusta 10/25). Koekuopasta, joka sijaitsi ruudukossa kohdalla 10/27, tehty palaneen luun löytö sijaitsi 78 metrin tason alapuolella, sillä pintamaasta punnittu lukema tuolla kohtaa vastasi korkeutta 78,05 m ymp.

Jos löydöt Rusasen asuin- tai leiripaikan alaosassa sijaitsevat alkuperäisillä sijoillaan, ovat ne varsin matalalla Hietarannan ja Kontula T:n löytöihin verrattuna. On kuitenkin muistettava, että paikka on ollut myllättyä jo toisen maailmansodan aikana, joten tämän koekaivauksen perusteella korkeuksista vedetyt johtopäätökset ovat kovin hypoteettisia.

Kunta: LUUMÄKI

Kylä: Kontula

Tila: Kalliola 1:137

Maanomistaja: Tenho Kontula, 54500 TAAVETTI (puh. 05-457 2903)

Pk-lehti: 3131 12 Huutsalo

Koordinaatit: x = 676436-38, y = 353094-96, z = n. 80,5 –81,5 m

Löydöt: KM 31139:1-4 (Juha Karvosen tekemät inventointilöydöt 1998)

KM 31519:1-12 (koekaivauslöydöt 1999)

Valokuvat: diakuvat 43316-43318

paperikuvat 115517-115518

Kontula T –nimisen kivikautista asuinpaikka-aineistoa sisältävän kohteen löysi 28.9.1998 Juha Karvonen. Kolme päivää myöhemmin paikalla vierailivat löytäjän lisäksi Jukka Luoto, Matti ja Pekka Siiröpää. Näistä käynneistä ovat peräisin löydöt KM 31139:1-4.

Kontula T:ksi maanomistaja Tenho Kontulan mukaan nimetty löytöpaikka sijaitsee vain n. 700 m Hietarannan asuinpaikalta itään. Paikka on Hietarannan Hepolahdesta itään olevan Kivijärven naapurilahden, Heikinlahden, koillispuolella n. 100 m rannasta olevalla harjumoreenikumpareella.

Löytöpaikasta n. 100 m etelään on Terveenlampien laskuojan notkelma, jota kohden maasto löytöpaikalta laskee tasaisesti. Kumpare on ollut hiljattain hakattua havumetsää, ja maapohjaltaan karkeaa rapakiven sekaista moreenia – ei lainkaan tyypillistä kivikautisen asuinpaikan perustaa.

Kumpareen lakitasanteen reunamille on kaivettu toisen maailmansodan aikuisia Salpa-aseman juoksuautoja. Lisäksi tien itäpuolen kumpareen maanpintaa oli hakkuun jälkeen rikottu pahoin auraamalla metsänistutusta varten.

Kivikaudella paikka on ollut muinaisen Kivijärven isomman järvioltaan, johon ovat kuuluneet Terveenlammet ja Rönänsuon alue, salmimaisen vesireitin pohjoisrannan etelään työntävä niemen kärki.

Kontula T:n löydöt tavattiin vuonna 1998 Terveenniemeen eli Rusasen huvilaniemeen johtaneen mökkitien länsipuolen ojaleikkauksesta ja pylväskuopan täytemaasta – osin tiellekin levinneenä. Soratie halkaisee pienialaisen (n. 30 x 45 m:n laajuisen) mäkikumpareen lakitasanteen pitkittäissuunnassa (luode-kaakko).

Löydöt tehtiin kumpareen lakitasanteen etelätaipeen kohdalta. Länsipuolen tienvierusojan ehyeen penkereeseen avattiin lakitasanteen eteläosan puhelinpylvästä tienvarrtta 7-11 m etelään neljän neliön pituinen koeoja. Lisäksi siitä kymmenkunnan metrin säteellä avattiin 12 koekuoppaa (kooltaan n. 50 x 50 cm). Sekä koeojan että koekuoppien maa seulottiin. Seulalle jäi erittäin runsas rapakivi- ja maasälpärakeiden joukko, joka poikkesi muista kaivausalueista täysin.

Seitsemästä koekuopasta tavattiin hyvin niukasti kvartsia (yhteensä 10,5 g) ja kuudesta niukasti palanutta luuta (16 sirua eli 3,5 g) sekä yhdestä keramiikkaa (3 g). Löytöjä sisältäneet koekuopat (yleiskartalla KK 1-6) sijoittuivat koekaivannon lounais- ja länsipuolelle. Koeojan löydöt olivat lähes yhtä niukkoja. Koeojan kaikista ruuduista tavattiin kvartsia (3-27 g/ruutu) ja palanutta luuta (0,5-1,5 g/ruutu), muttei lainkaan keramiikkaa.

Keramiikkaa löydettiin siis ainoastaan yksi pala koekuopasta, jonka sijainti ruudukossa oli 5/0. Kyseessä oli koristeeton asbestikeramiikan pala (3 g). Kun vuoden 1998 löydöissäkään ei ole selvästi koristeellista keramiikkaa (vrt. KM 31139:1 '2 g savias-tian paloja, joissa pientä havaittavaa kuviointia'), ei löytöpaikan tarkemmasta ajoituksesta toistaiseksi ole varmuutta. Niukka keramiikkamateriaali ei kuitenkaan poikkea Hietarannan löytöaineistosta.

Vuoden 1998 havainnoissa todettiin ojaleikkauksessa vähäinen kulttuurimaalaki, joka kaivettiin kesällä kokonaan. Kyseessä oli niukasti luuta ja kvartsia sisältänyt hiilensekainen pieni maalaki ruudussa 7/0, jonka luonne ei tarkemmin selvinnyt. Mitään ympäryksmästä poikkeavaa kiveystä siihen ei liittynyt, eikä siitä myöskään voitu erottaa hiilinäytettä. Puuhiiltä saatiin vähäisiä määriä talteen ruuduista 5/0 (KM 31519:11) ja 9/0 (KM 31519:12)

Kontula T:n koeojan alapään pohjatason ja yläpään pintatason korkeudet vaihtelivat välillä 80,90 – 81,50 m ymp Kivijärven pinnasta laskettuna (vedenkorkeus 75,24 m 13.6.1999). Ainakin tällä välillä alueella on kulttuurimaata, mutta kaivannolla ei voitu selvittää alinta rantatasoa paikalla. Koeojan neljän metrin matkalla maanpinta vietti 22-29 senttiä etelään päin.

Kontula T:n alueen koekaivausta ei voitu kyseisissä oloissa laajentaa riittävästi, että kohteesta voitaisiin tehdä lopullisia päätelmiä juuri missään suhteessa. Kyseessä näyttää kuitenkin olevan maapohjaltaan poikkeavan karkeaan rapakivimaastoon sijoittuva asuinpaikkakerros. Syytä paikan valintaan ei saatane selville ehkä muutoin

kuin avaamalla paikalla laajahko tasokaivaus. Löytöjä – etenkin palanutta luuta – näyttää kuitenkin olevan siksi tasaisesti ainakin aarin laajuisella alueella, että kyseessä ei liene aivan tilapäinen leiripaikka.

4.1. Lopuksi

Luumäen Kontulassa on pienellä alueella useita kivikautisia asuin- tai leiripaikka-alueita, joiden ajoitettu materiaali näyttää ajoittuvan pääasiassa varhaisen kampakeramiikan nuorempaan vaiheeseen (I:2). Rusasen Terveenniemessä sijainnut kohde näyttää ainakin pääosin tuhoutuneen. Kontula T –niminen kohde taas on maastoltaan poikkeavassa paikassa – ja siinä suhteessa kiinnostava.

Kuitenkin Hietarannan runsaslöytöinen asuinpaikka lienee jatkossakin se, joka alueella olisi tutkimuksellisesti keskeinen kohde. Aivan ilmeisesti paikalla on vielä koskemattomina säilyneitä asuinpaikkakerrostumia, jotka saattavat paljastaa lisää kiinteitäkin muinaisjäännöksiä.

VALOKUVALUETTELO

DIAT: (kuvannut Juha Karvonen)

Hietaranta:

43302. Hietarannan vuoden 1999 kaivausalue mökkitien kulmauksessa ennen paalutusta pohjoisluoteesta. Vasemmalla Matti Siiröpää.
43303. Kaivausalue koillisesta, jota on alettu puhdistamaan pintamaan poiston jälkeen.
43304. Seula ja kaivausalue pohjoisesta. Taustalla Pekka Siiröpää ja Taru Hämäläinen.
43305. Kaksoiskourutaltoa (KM 31517:1) ja löytäjä löytöhetkellä ruudun 8/4 I tasossa.
43306. Kuoppalieden kiveys lännestä I tasossa.
43307. Ruudut 8-11/4-7 I tasossa pohjoisesta kuvaustelineeltä. Niissä näkyvät kuoppaliesi ja aidantolpan kiveys.
43308. Yleiskuva kaivausalueelle koillisesta, kun pääosaa ruuduista syvennetään II tasolla.
43309. Kuoppaliesi ruuduissa 10-11/6-7 II tasossa. Vaikea kuvattava täysaurinkoisina päivinä.
43310. Kuoppaliesi on kaivettu jo ympäristöään syvemmälle III tasoon.
43311. Yleiskuva kuvaustelineeltä kuoppaliedestä tasossa V, jossa sen hahmo oli ehyimmillään.
43312. Lähikuva kuoppaliedestä V tasolla.
43313. Maakerrokset leikkauksessa 8/4-5.
43314. Maakerrokset leikkauksessa 6-7/6.
43315. Kuoppaliesi pohjatasolla (VI taso) – ja taas aurinko paistoi täydeltä terältään.

Kontula T:

43316. Koekuopan kohta tienvierren penkereellä idästä ennen avaamista.

43317. Sama alue luoteesta ennen avaamista.

43318. Lähikuva koeojan kohdasta eteläpäästä katsoen ennen avaamista.

Rusanen:

43319. Rusasen mökkikumpare laiturilta lounaasta.

43320. Mökin eteläkulman lakitasanteen seutu etelästä ennen kaivausruudukon paalutusta.

43321. Panoraamakuva samalta paikalta luoteeseen mökin lounaispuolen rinteeseen ennen kaivausta.

43322. Yleisnäkymä kaivausalueelle ennen paalutusta lännestä mökin puutarhakeininun takaa.

43323. Mökin eteläkulman lakitasanteen taivetta kaivetaan räystäskourun tyven runsaslöytöisimmässä kohdassa – ja männynjuuria riitti.

43324. Samaa tavaraa ja karkeaa moreenihiekkaa löytyi myös seulalta.

43325. Irma Tolonen piirteli karttoja mökin eteläkulman rinteessä I tasolla.

43326. ...ja taidettahan siitä tuli.

43327. Kaivauksilla ollut kurdi, Murat, ei valittanut mäntyjä esiin kaivaessaan.

43328. Yleiskuva puusta katsottuna Rusasen kaivetusta alueesta lounaasta kaivausten loppuvaiheessa.

43329. Yleiskuva kaivausten lopuksi kaakosta.

PAPERIKUVAT: (kuvannut Juha Karvonen)

Hietaranta:

115506. Hietarannan vuoden 1999 kaivausalueen paalutus juuri ennen aloitusta etelästä.

115507. Kaivausalueen paalutus mökkitieltä itäkoillisesta.

115508. Sama näkymä humuskerroksen poistamisen jälkeen. Etuvasemmalla ruudut 8-9/4-5.

115509. Kaivausalue luoteesta humusmaan poistamisen jälkeen. Etualalla ruudut 6-7/6-7. Kaivetun alan takanurkassa näkyy heti pintamaan alta paljastunut aidantolpan kiveys ruudussa 11/4.

115510. Aidantolpan kiveys ruudussa 11/4 humusmaan poistamisen jälkeen tasossa I.

115511. Aidantolpan kiveys ruudussa 11/4 tasossa II.

115512. Kaivausalueen pohjoispään ruudut 8-9/4-7 (edessä) ja 6-7/6-7 (takana) II tasossa. Seulalta ei apulaisia puuttunut. (värikuva)

115513. Ruudut 9-11/4-7 tasossa I. Oikealla alkaa kuoppalieden pinta hahmottua, vasemmassa nurkassa erottuu aidantolpan kiveys. (värikuva)

115514. Kuoppaliesi ruuduissa 10-11/6-7 tasossa V pohjoisesta – suhteessa nykyrantaan. (värikuva)

115515. Kuoppaliesi ylhäältä telineeltä kuvattuna tasossa V. (värikuva)

115516. Kuoppaliesi pohjatasolla (taso VI) lännestä nähtynä. (värikuva)

Kontula T:

115517. Yleiskuva koeojan paikasta idästä. Oikealla näkyy sähköpylväs, josta ruudukko mitattiin. Kiintopistekivi oli tuuhean männyn alla.

115518. Yleiskuva koeojan alueesta pohjoisesta ruudutettuna, mutta ennen avaamista.

Rusanen:

115519. Näkymä Rusasen mökkikumpareelle lounaasta laiturin päästä. Mökin edessä näkyvä mänty kasvaa ensimmäisellä terassilla.

115520. Yleisnäkymä huvilatasanteen eteläpuoliskosta, kaivausalueen yläosasta, ennen paalutusta. Vasemmalla huvilan eteläkulman rännin alapuolinen eroosioura.

115521. Näkymä kaakosta huvilan edusrinteeseen ennen kaivausta. Oikealla huvilan eteläkulma eroosio-ojineen.

115522. Laajempi näkymä etelästä huvilatasanteelle.

115523. Yleisnäkymä saunan edustan rantatasanteelta huvilakumpareelle, josta erottuvat eri tasanteet. (värikuva)

115524. Yleisnäkymä mökin lounaisrinteeseen lännestä.

115525. Näkymä huvilan pohjoispuoliselle mökkitien tasanteelle lounaasta.

115526. Näkymän kaivausalueelle lännestä kaivausten puolivälissä.

115527. Panoraamakuva edellisestä saunatasanteelle ja sen lounaispuolen rinteeseen.

115528. Yleiskuva kaivausten puolivälissä kaivausalueen koillispäästä lounaaseen.

115529. Yleiskuva kaivausten loppuvaiheessa puusta kuvattuna lounaasta.

115530. Seulalla oltiin tarkkana. Vasemmalla Juha Karvonen. (väkikuva)

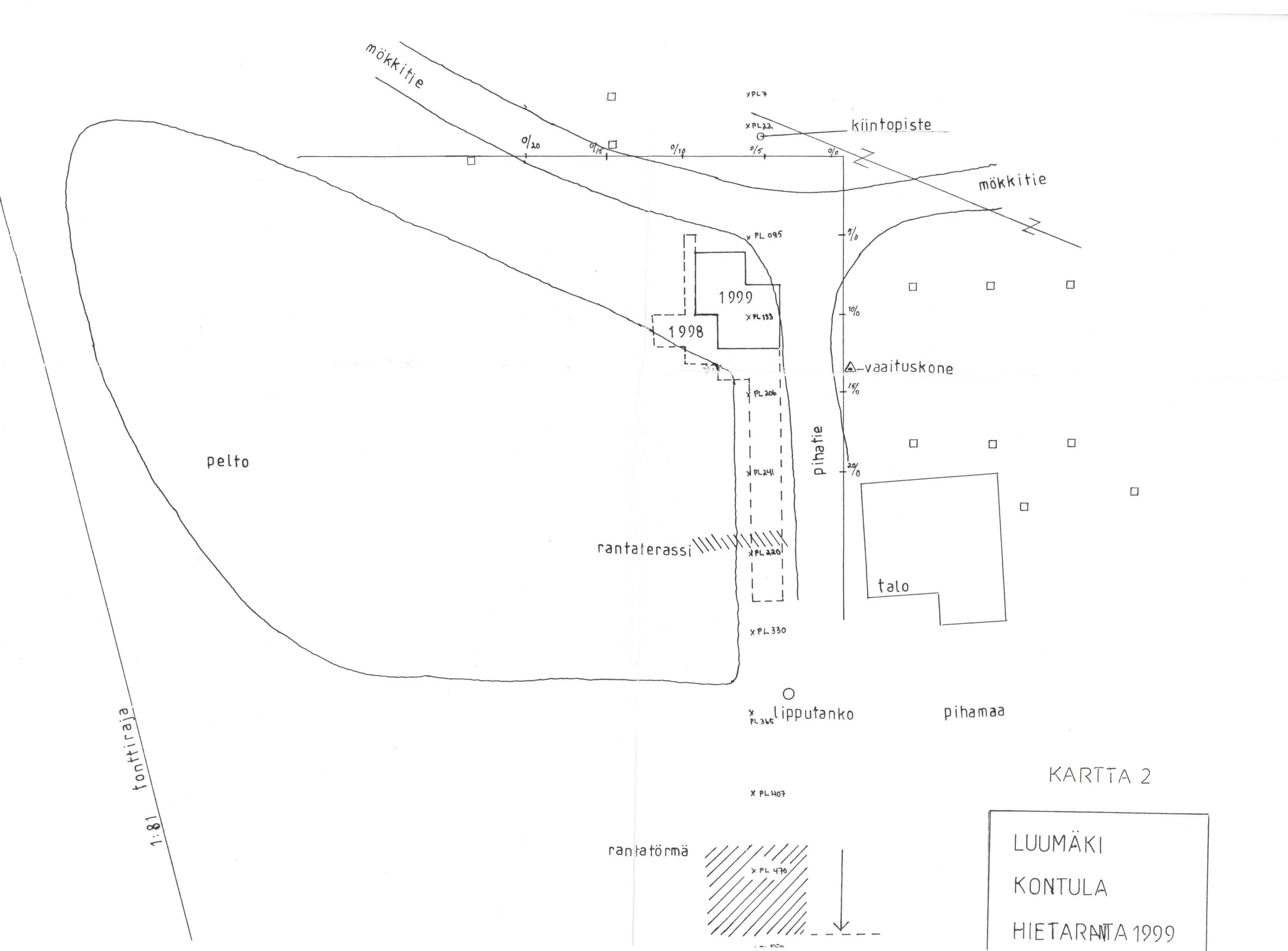
115531. Seulottavat sangot merkittiin ruutunumeroilla. (värikuva)

115532. Pekka Siirpää piti pussit järjestyksessä.

115533. Lopuksi kaivausalue täytettiin siistiksi, että maanomistajakin pysyi tyytyväisenä ja maa tiivistettiin, että männyt säilyivät pystyssä

LIITEKARTAT

1. Peruskarttaote (1:20 000) *puuttuu*
2. Yleiskartta Hietarannan kaivausalueesta (1:200)
3. Tasokartta Hietarannan kaivausalueen I tasosta (1:20)
4. Tasokartta Hietarannan kaivausalueen II tasosta (1:20)
5. Tasokartta Hietarannan kuoppaliedestä – tasot III, IV, V ja VI (1:20)
6. Profiilikartta Hietarannan kaivausalueen leikkauksista (1:20)
7. Yleiskartta Rusasen kaivausalueesta (1:200)
8. Tasokartta Rusasen kaivausalueen I tasosta (1:50)
9. Yleiskartta Kontula T:n kaivausalueesta (1:200)

mökkitie

x PL 7

x PL 22

kiintopiste

0/20

0/15

0/10

0/5

0/0

mökkitie

x PL 085

1999

x PL 133

1998

5/0

10/0

△-vaaituskone

15/0

pelto

pihatie

20/0

x PL 206

x PL 241

rantaterassi

x PL 220

talo

x PL 330

1:81 tonttiraja

x PL 365 lipputanko

pihamaa

KARTTA 2

rantatörmä

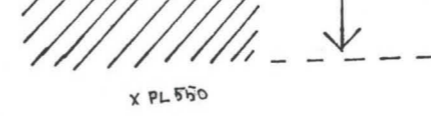
x PL 470

x PL 470

LUUMÄKI

KONTULA

HIETARANTA 1999

HIETARANTA 1999
Yleiskartta 1:200

sauna

nykyinen rantaviiva

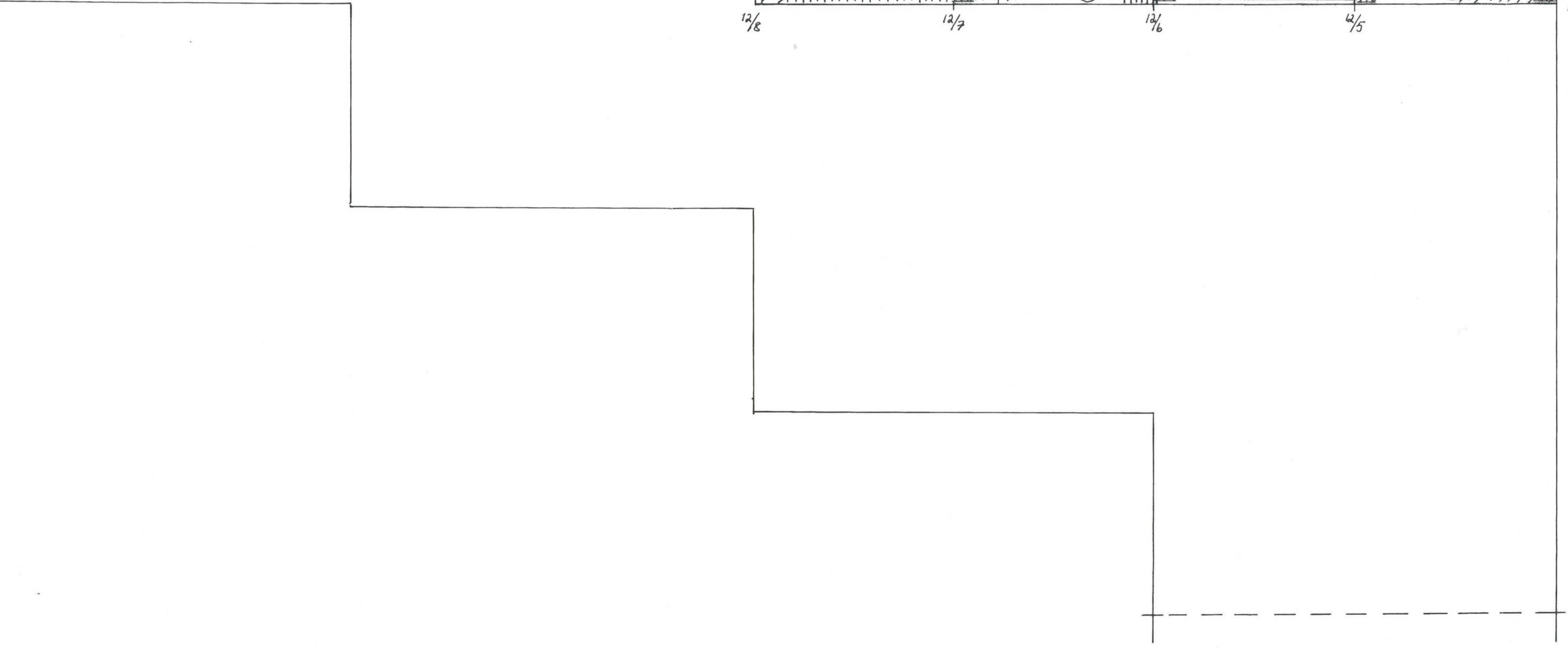
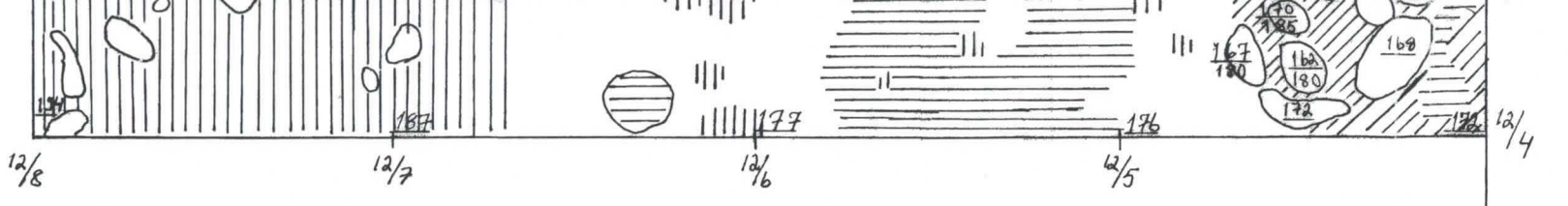
KIVIJÄRVI

KARTTA 3

LUUMÄKI 1999
 HIETARANTA
 I-taso 1:20

- punaruskea kultt.maa
- likaisenharmaa kultt.maa
- humuspit. pintamaa
- punaruskea hiesu
- kellertävä hiesu
- hiekka
- juuret
- hiili

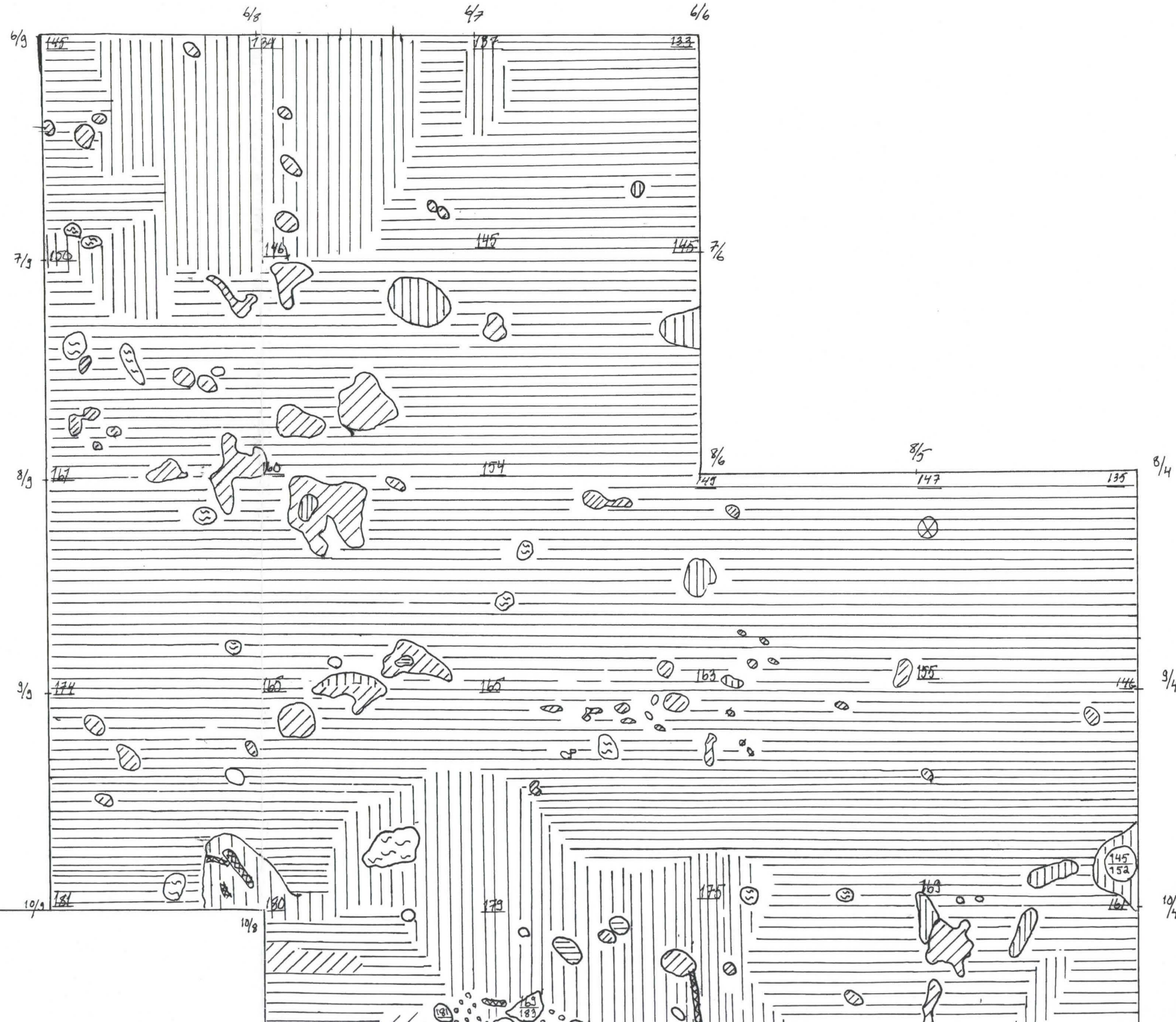

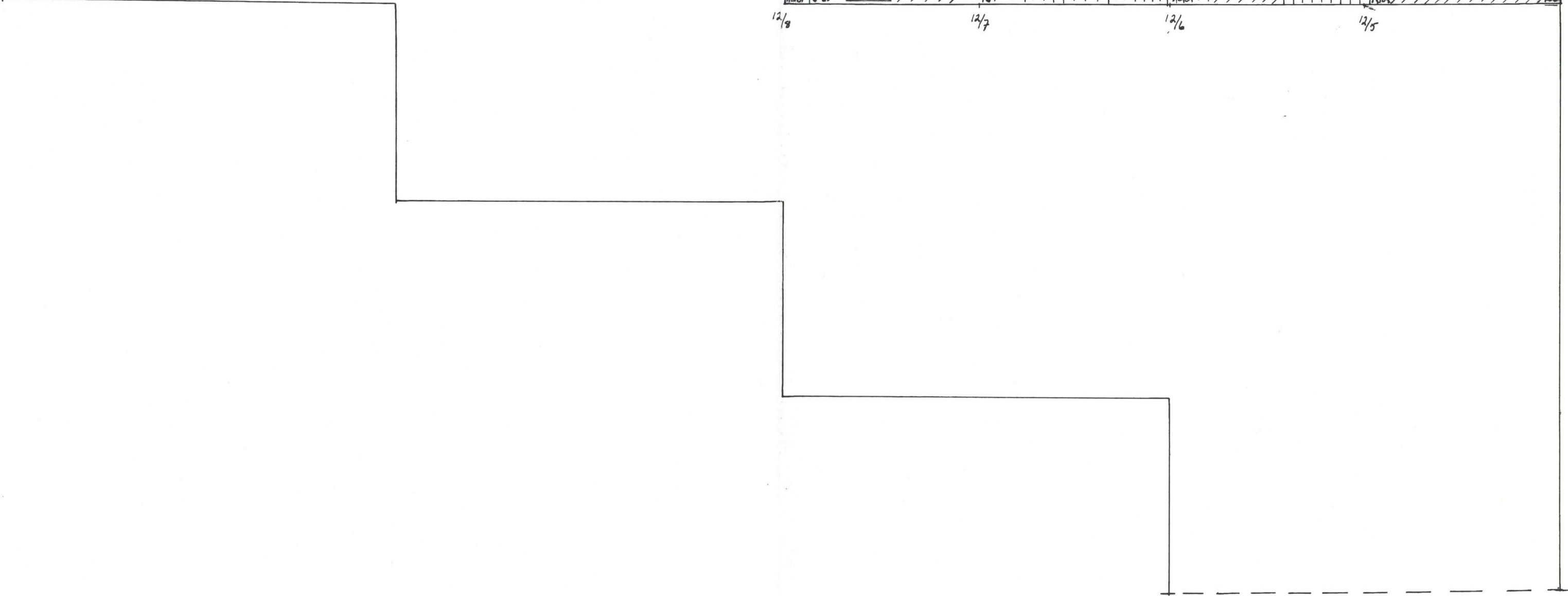
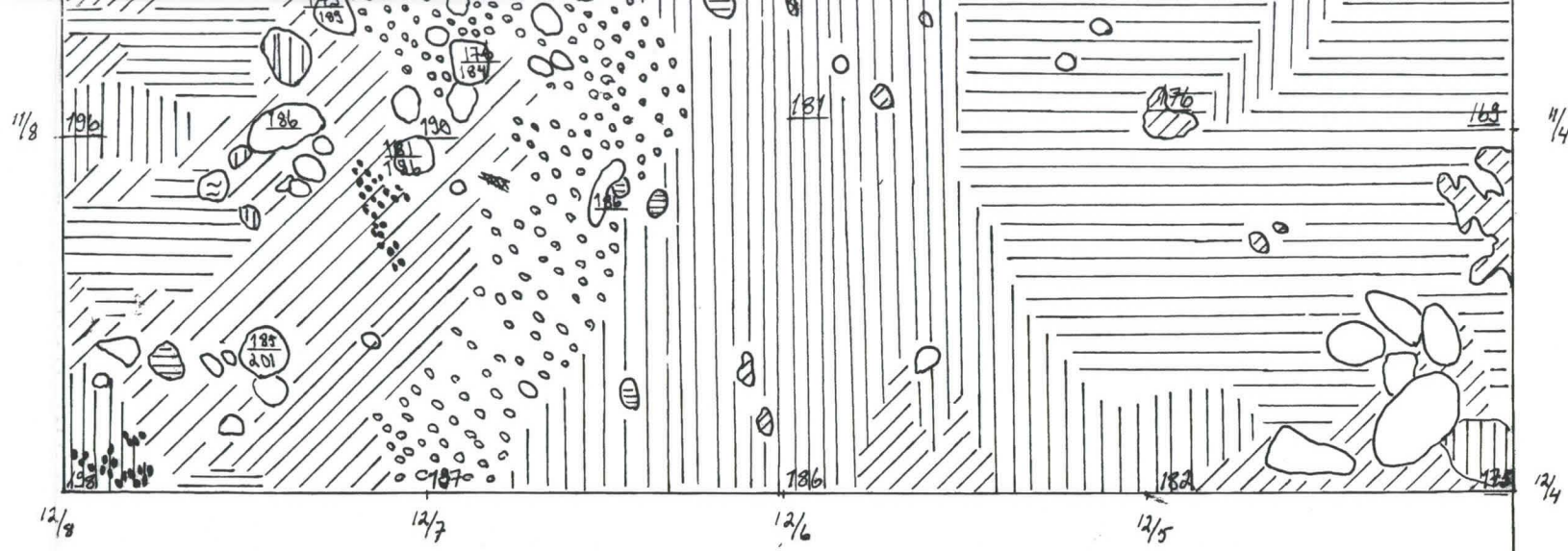

KARTTA 4

LUUMÄKI 1999
 HIETARANTA
 II-taso 1:20

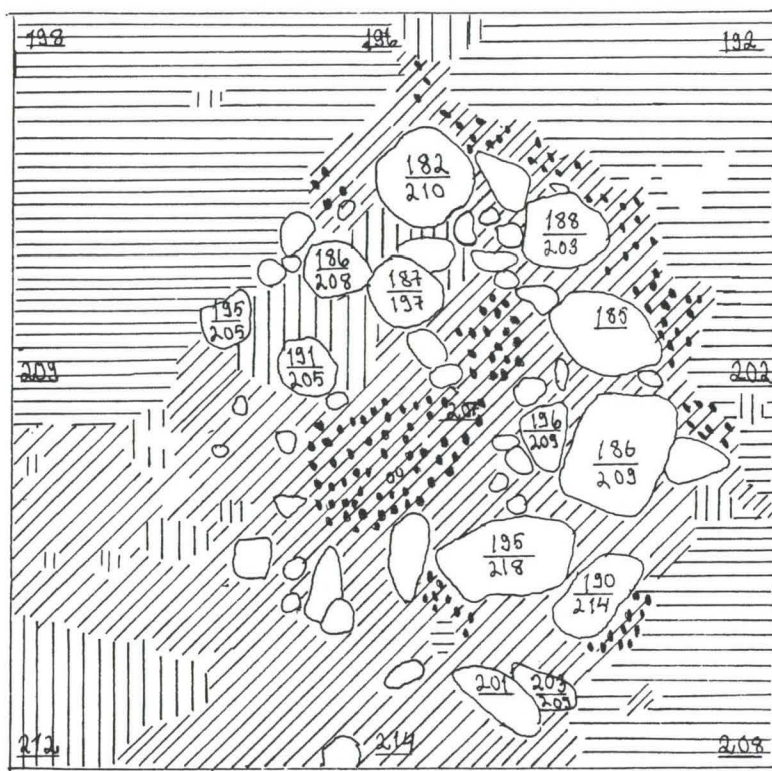
- punaruskea kultt.maa
- likaisenharmaa kultt.maa
- humuspit. pintamaa
- punaruskea hiesu
- kellertävä hiesu
- hiekkä
- juuret
- hiili
- kourutälfta (KM 31517)

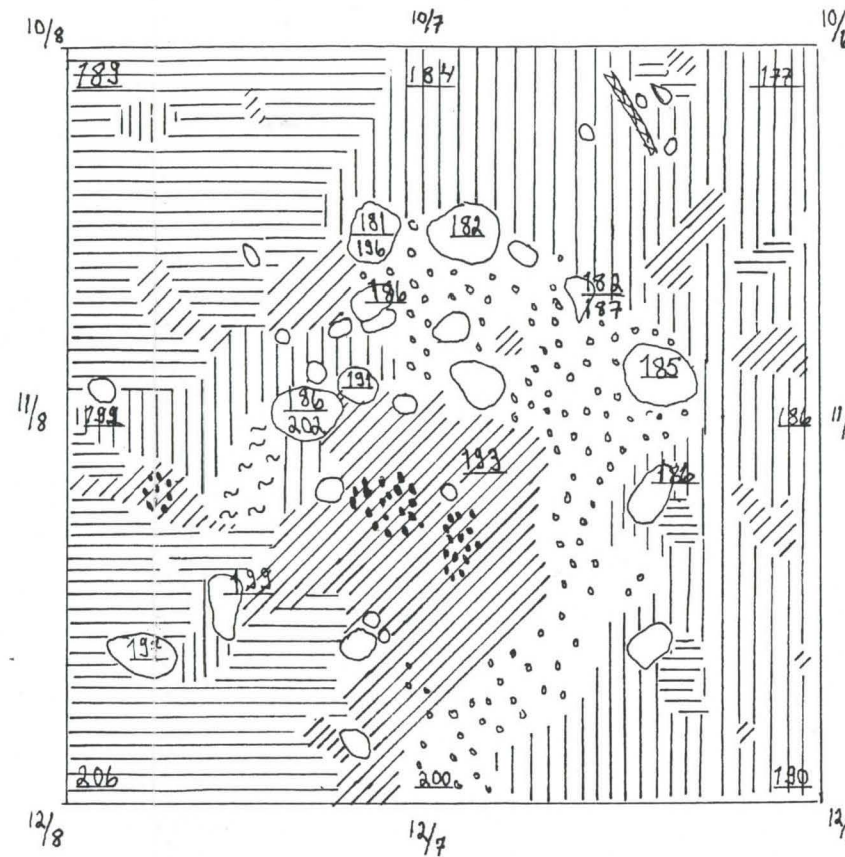

LUUMÄKI 1999
 HIETARANTA
 kuoppaliesi
 tasokartat 1:20

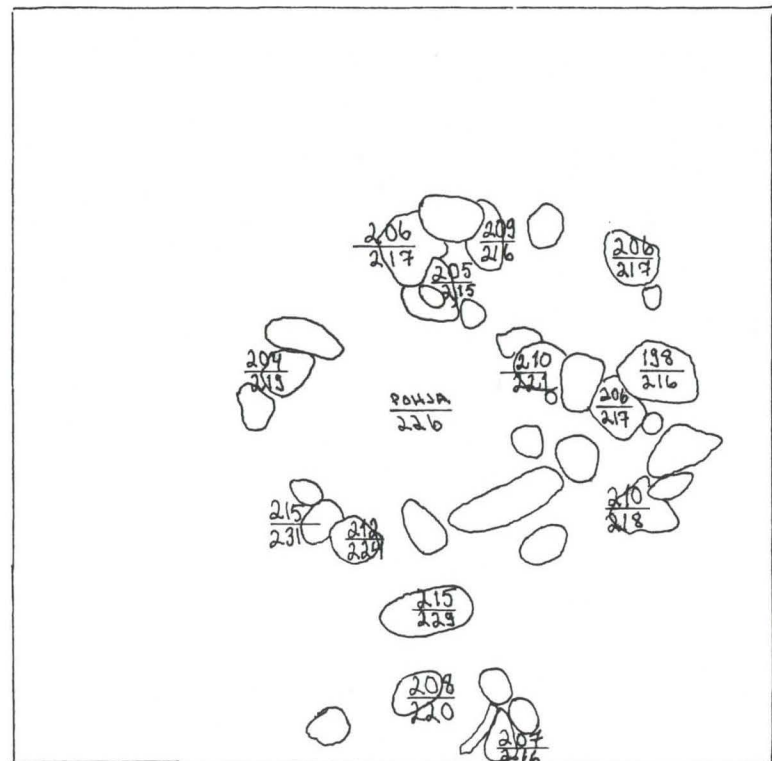
V TASO

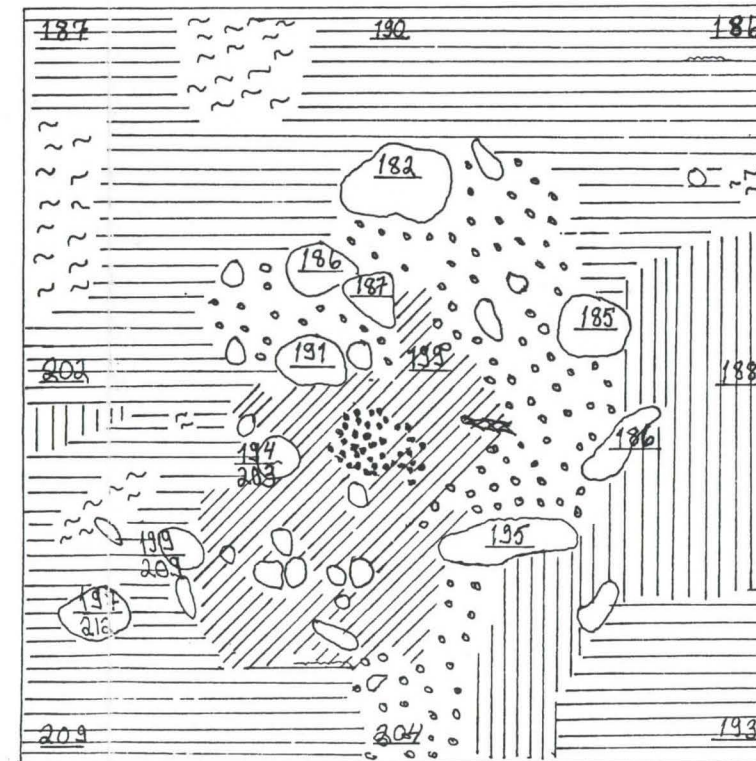
III TASO

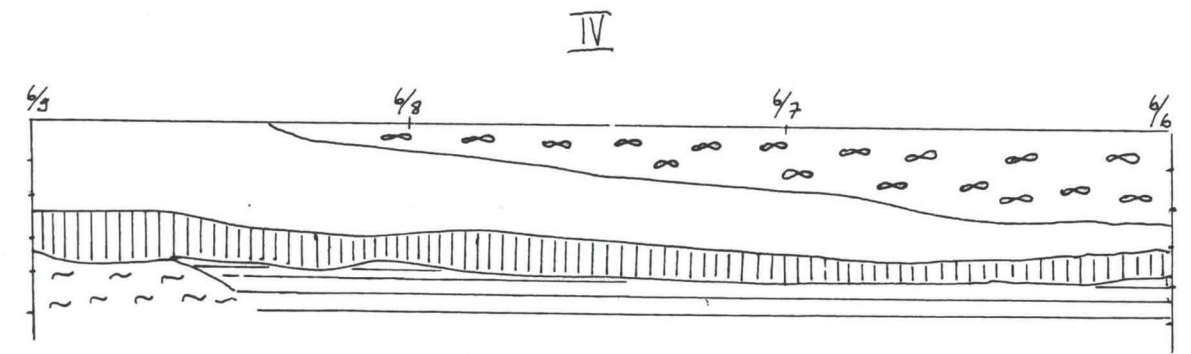
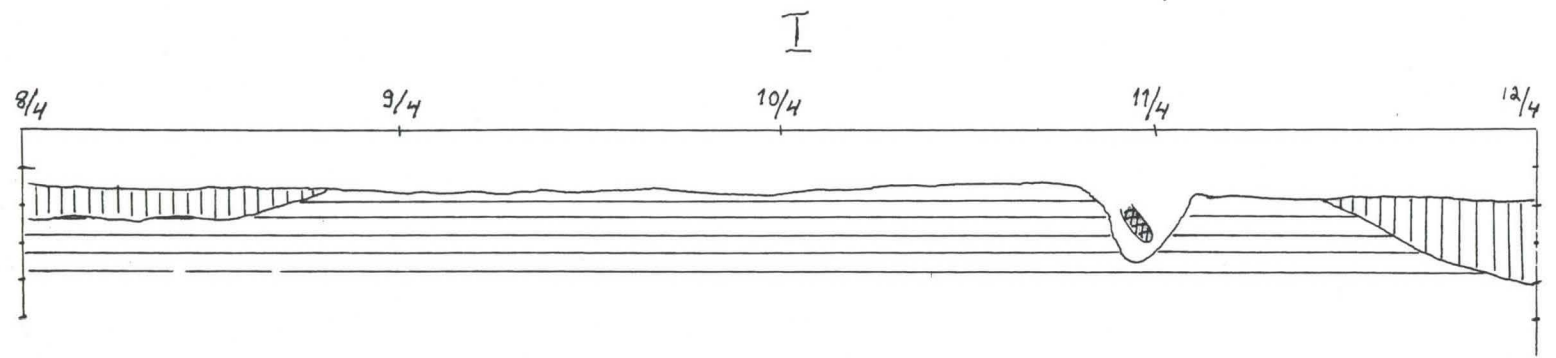
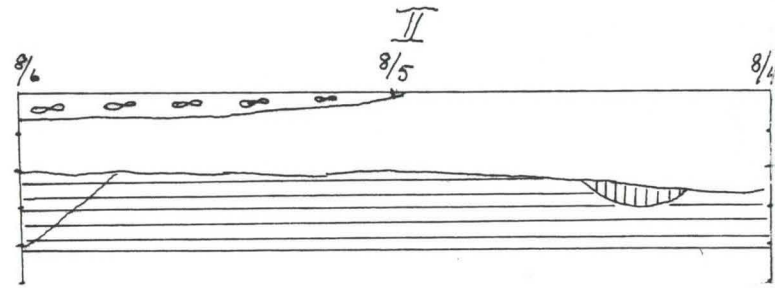
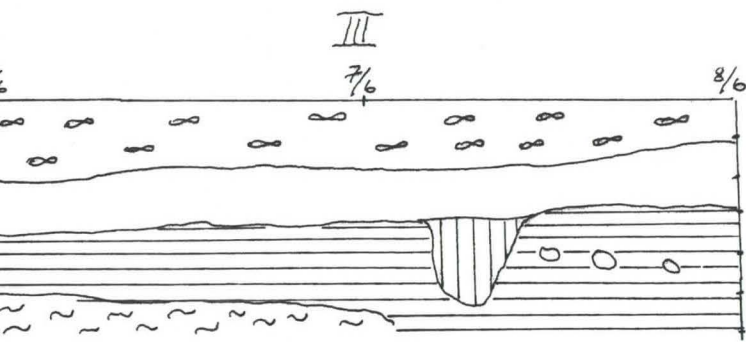
VI TASO

IV TASO

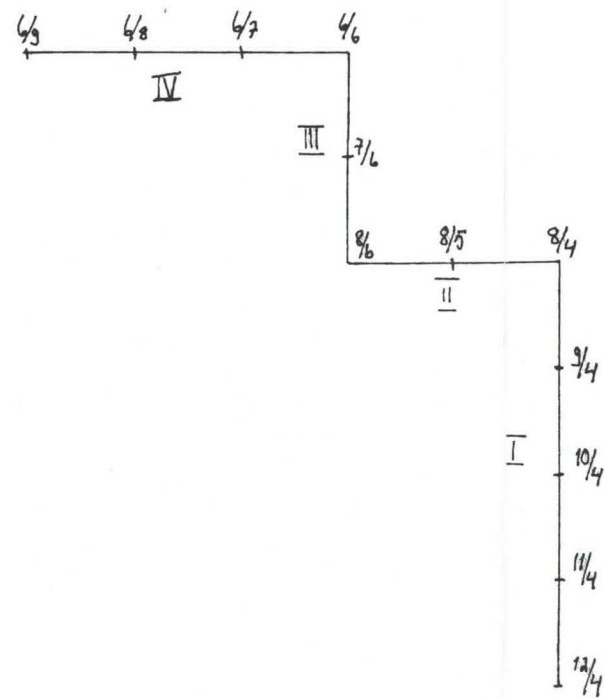
- punaruskea kultt.maa
- likaisenharmaa kultt.maa
- humuspitoinen pintamaa
- punaruskea hiesu
- kellertävä hiesu
- hiekka
- juuret
- hiili

KARTTA 6

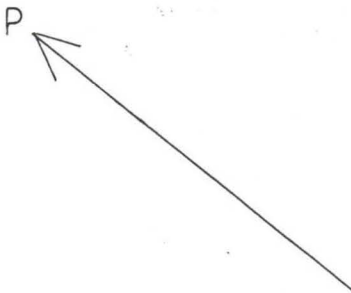
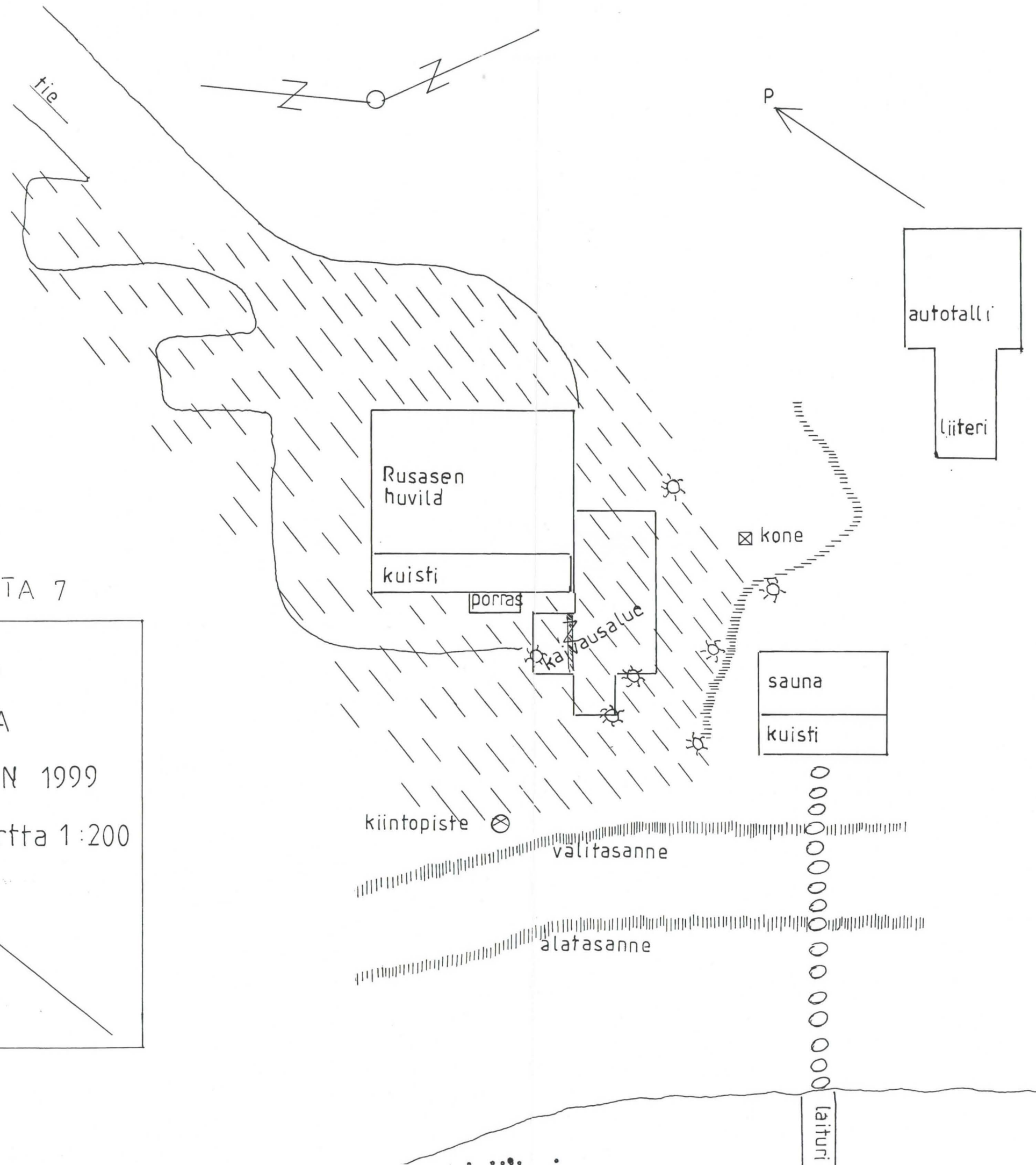
LUUMÄKI 1999
KONTULA HIETARANTA
Profiilit 1:20

- humuspit. pintamaa
- tiealueen täytehiekka
- punaruskea hiesu
- kellertävä hiesu
- hiekka
- juuret

KARTTA 7

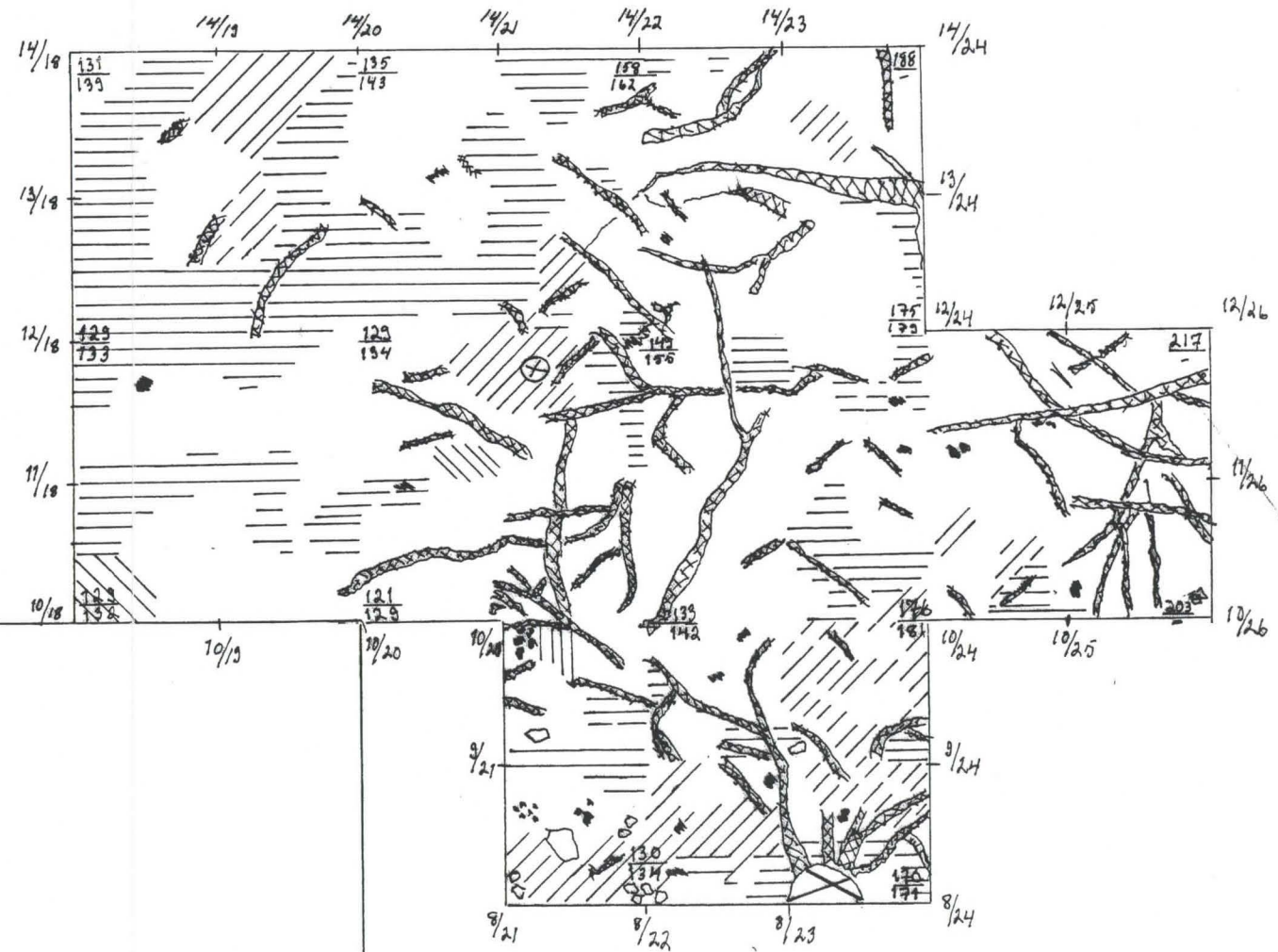
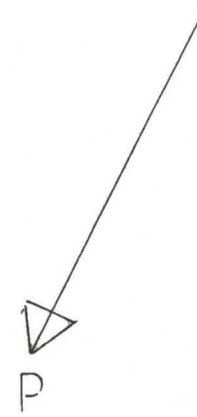
LUUMÄKI
KONTULA
RUSANEN 1999
Yleiskartta 1:200

KARTTA 8

LUUMÄKI 1999
KONTULA RUSANEN
I-faso 1:50

- humuspit. pintamaa
- lik.harmaa kulttuurimaa
- hiilensek. nokimaa
- hiekka
- täytemaa
- juuret ja puujäte
- hiili
- kiviä
- mänty

huvilo

Juoksuhautoja

lakitasanne

KARTTA 9

LUUMÄKI

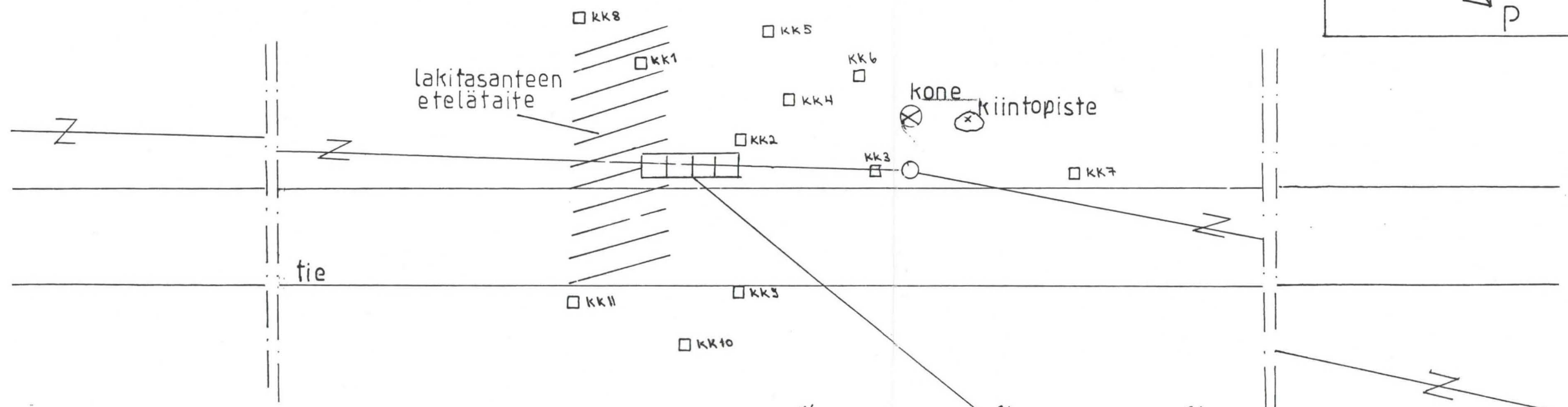
KONTULA T

(TENHO KONTULA)

1999

Yleiskartta

1 : 200

11/1	9/1	7/1		
203	202	187	183	181
235	235	227	217	210
11/0	9/0	7/0		

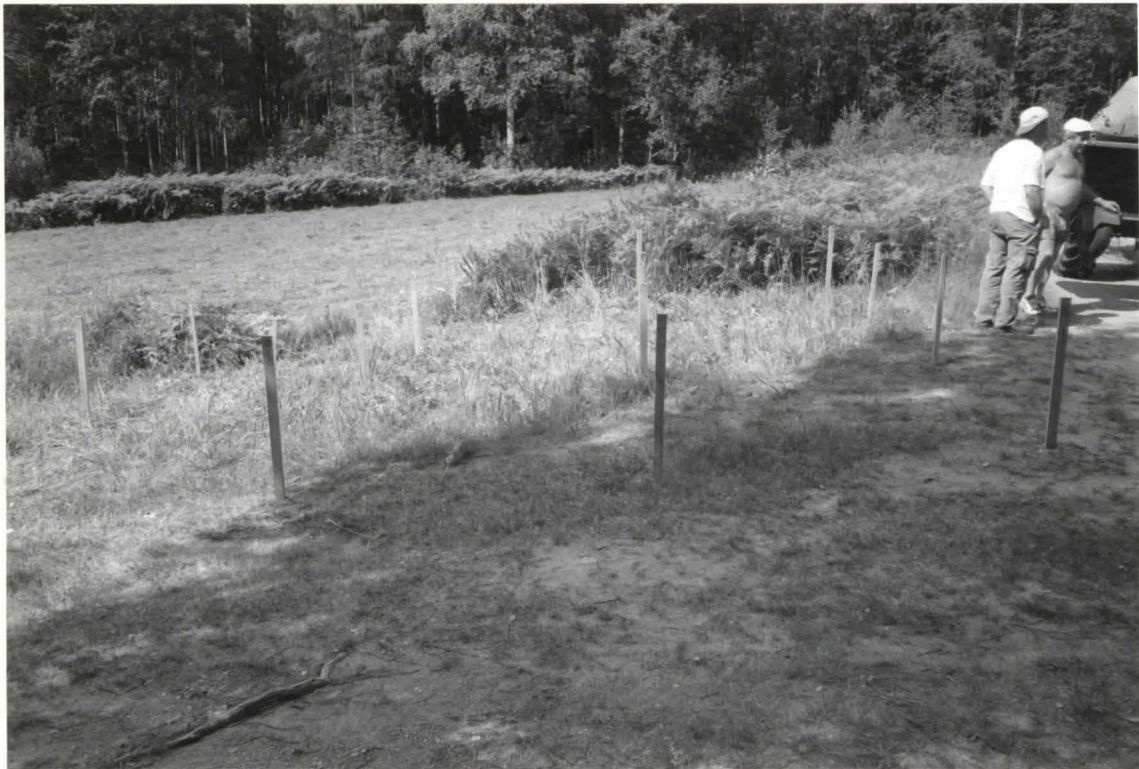
koeojan suurennos

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115506

1. Kainuussalmi paalutettuna etelästä rihatieltä.

115507

2. Paalutettu alue itäkoillisesta mökkitieltä.

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115508

3. Kaivausalue itäkeillisestä humuskerroksen poistamisen jälkeen.
Etuvasenmalla ruudut 8-9/4-5.

115509

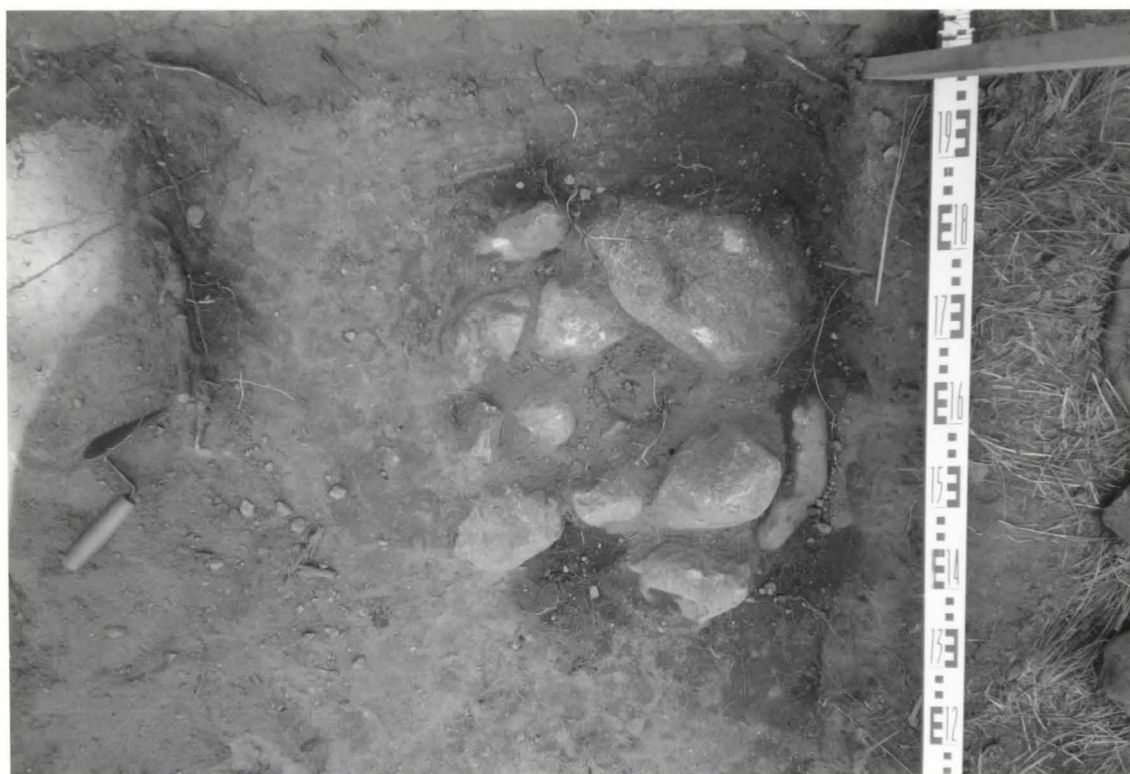
4. Alue luoteesta humusmaan poistamisen jälkeen. Etualalla ruudut
6-7/6-7. Takaruokassa näkyy heti puintamaan alta paljastunut aidan-
tolpan kivisyys ruudussa 11/4.

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115510

5. Aidantoljan kivetyks roudussa 11/4 tasossa I.

115511

6. Aidantoljan kivetyks roudussa 11/4 tasossa II.

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115512

7. Alueen pohjoispäähän ruudut 8-9/4-7 (edessä) ja 6-7/6-7 II tasossa.
Seulalla riitti mielenkiintoa.

115513

8. Ruudut 3-11/4-7 I tasossa. Oikealla on aluea kuoppalieden
rinta hahmoitua. Vasemmalla nurkassa aidantolpan kivessä.

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115514

3. Kuoppaliesi V tasolla pohjoisesta
-suhteessa nykyraantaan.

LUUMÄKI HIETARANTA
K. Seppänen 1999

115515
10. Kuoppaliesi rundussa 10-11/16 → V tasossa ylhäältä tuleelta.

115516
11. Kuoppaliesi rundussa 10-11/16 → VI tasolla etelästä

LUUMÄKI KONTULA T.
K. Seppänen 1999

115517

12. Pleisluva koeajan paikasta kaakosta. Oikealla sähköpylväs, josta
naukko mitattiin. kiintopöytäleikki oli pylvään vieressä.

115518

13. Pleiskua ennen avaamista. pöytäleikkiä luoteesta.

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115513
14. Näkymä laitunilta lounaasta Rusasen huilalle.

115520
15. Pleiskuva etelästä huilan eteläpuolen täyttömaatasanteelle ennen laidausta.

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115521

16. Näkymä kaakosta huonon tänsipuolen terasseille.

115522

17. Näkymä etelästä huonalle. Koskella eteläkujan vesinänni
ja sen alapuolinen eroosiolava.

Kuva J. Karvonen

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115523

18. Näkymä edelästä alemmalla terassilta. Keskellä ylempi tasisanne.
(= välitasanne)

115524

19. Näkymä luokesta huvilan länsipuolen rinteeseen

Kuva K. Seppänen
J. Karonen

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115525

20. Näkyvä huulan ohjoispuolen tasanteelle louhusta.

115526

21. Yleiskäivä kaivausalueen I tasolla lännestä

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115527

22. Näkymä välitasanteen yläpuolelta luoteesta.

115528

23. Rusasen laivoausalue humusmaan tasolla koillisesta.

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

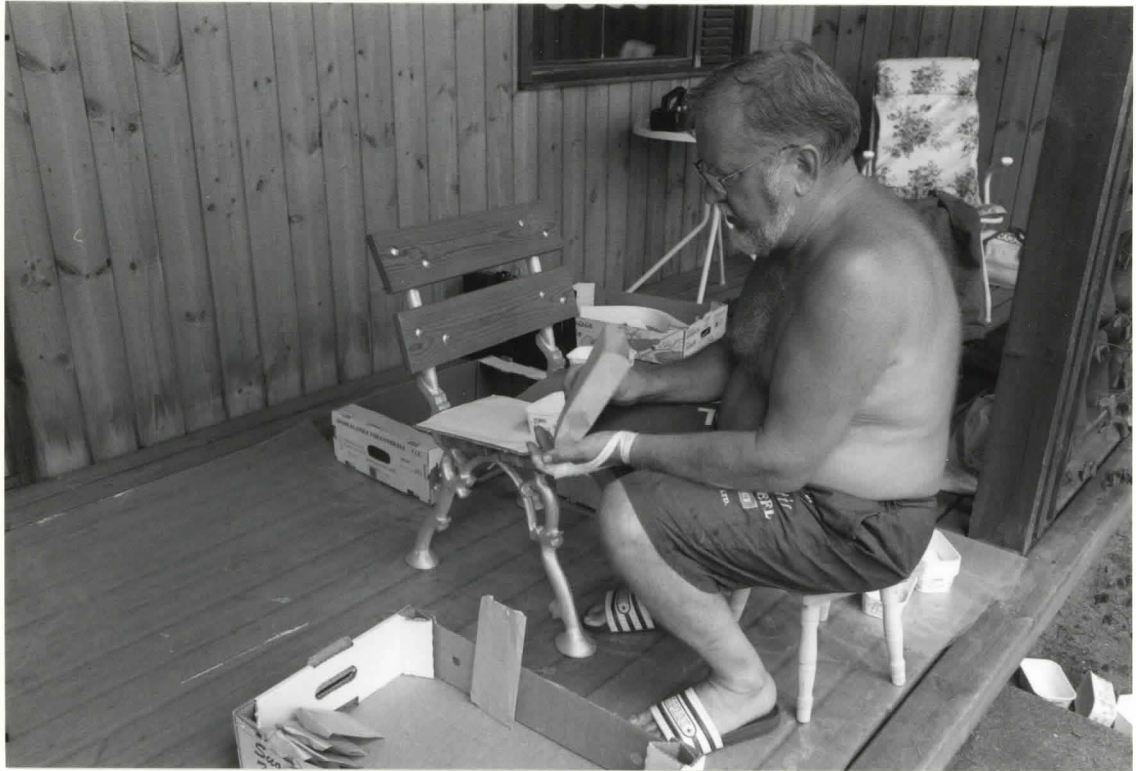

115530
25. Seula. Vas. Jaha Kannonen.

115531
26. Sangot merkittin ruutunumeroin

LUUMÄKI RUSANEN
K. Seppänen 1999

115532

27. Pekka säinopää ritti huolen pussien läjestyksestä.

115523

28. Lopuksi alue palautettiin ennalleen ja juiden jaurien maa tiivistettiin

Kiwa J. Karvonen